School facilities

jaargang 43
nummer 1
Oktober 2026

www.schoolfacilities.nl

Platform voor huisvesting en facilitaire processen in het onderwijs

Iedereen blij met open groen schoolplein

Schoolfacilities online lezen?
Meld je aan via de QR-code!

Voorwoord

Oog voor mens en planeet

We zijn weer begonnen. Na een mooie zomervakantie zijn de scholen weer gevuld met leerlingen, leraren en medewerkers.

Het was een mooie zomer, maar ook een hete en droge. Dat merkten we al voor de zomervakantie goed begonnen was. Op sommige dagen liepen de temperaturen in schoolgebouwen zo hoog op dat het leren belemmerd werd – soms konden lessen zelfs niet doorgaan. Daarbij helpt het niet dat veel schoolpleinen nog altijd voornamelijk uit tegels bestaan, met weinig groen dat verkoeling en schaduw biedt.

Steeds meer scholen en onderwijsinstellingen voelen de urgentie om te werken aan een groenere en gezondere schoolomgeving. Maar ook andere duurzaamheidsthema's staan hoog op de agenda. In deze oktobereditie komen scholen en hbo-instellingen aan het woord die zich inzetten voor een duurzamere toekomst.

We kijken daarnaast naar nieuwe manieren om onderwijs te huisvesten. Soms door anders naar eigenaarschap te kijken, soms door creatief om te gaan met bestaand vastgoed. Want goede onderwijshuisvesting hoeft niet altijd volgens de gebaande paden tot stand te komen.

Ook de kleine school krijgt in deze editie opnieuw een plek. We spraken inspirerende mensen die zich inzetten om hun kleine school in het dorp te behouden. En directeuren die er alles aan doen om de kinderen op hun school écht te zien.

Kortom: een editie vol inspirerende en actuele thema's, met aandacht voor de mens én de planeet. Veel leesplezier!

Willemijn van Bree

Inhoud

Iedereen blij met open groen schoolplein

Het plein van Sint Joris levert veel op voor leerlingen en de buurt.

Een dorp zonder school? Niet in Griendtsveen

Hoe het de bewoners van Griendtsveen is gelukt hun enige school te behouden.

Een school waar ieder kind een plek vindt

Directeur Nick Bus voert open gesprekken over thuisonderwijs.

"Ga sturen als een strateeg"

Interview met Dieter Möckelmann over de noodzaak van digitale reorganisatie.

Rubrieken: Nieuw op de markt (20), Gezien & gelezen (30)

Columns: TK Advocaten (7)

En verder: Hogeschool laat de natuur meepraten (8), Leegstaand kantoor in plaats van noodunits (10), Grip op digitale wetgeving (16), Ruimte voor een andere norm (18), Liefde als fundament voor goed werkgeverschap (24), "Eindelijk kunnen we weer vooruitkijken" (26), De Groene Draad brengt structuur (28)

Colofon

Schoolfacilities is een onafhankelijk magazine voor huisvesting en facilitaire processen in het onderwijs.

Oplage en bereik:
Verschijnt 3 keer per jaar in een oplage van 2.500 exemplaren bij het VO, BVE, HBO, Universiteiten, gemeenten en het bovenschools management van het PO. Daarnaast worden meer dan 1.000 exemplaren digitaal verstuurd.

Redactie:
Willemijn van Bree, Tim Doan en Dieuwke Morren

Eindredactie: Ingrid de Moel
Hooglandseweg Zuid 34, 3813 TC Amersfoort
Telefoon: 033 258 43 37
E: redactie@schoolfacilities.nl

Vormgeving: Charlot Luiting

Uitgave van:
Bouwstenen voor Sociaal

ISSN: 1383-6331

Aansprakelijkheid:
Uitgever en auteurs verklaren dat deze uitgave op zorgvuldige wijze en naar beste weten is samengesteld. Zij aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die zijn gebaseerd op bedoelde informatie.

Iedereen blij met open groen schoolplein

Door: **Willemijn van Bree**

Kinderen die verzinken in fantasiespel bij de waterpomp, minder ruzie op het plein en een buurt die een oogje in het zeil houdt. "Wij zijn echt superblij met ons schoolplein", zegt Jim Schaap, directeur van basisschool Sint Joris in Amersfoort. Het groene, openbare plein van deze school levert veel op – niet alleen voor de leerlingen, maar voor de hele buurt.

Het schoolplein werd zo'n zeven jaar geleden groen en klimaatbestendig gemaakt door ontwerper Sarah Los en Het Wilde Land, onder wie Martin Lewin. Zij werken meermaals samen aan het creëren van natuurlijke schoolpleinen en speelplekken.

Boordevol fantasie

"Het groene gedeelte van het schoolplein zorgt voor heel veel creativiteit en creatieve spellen bij de kinderen", vertelt Jim. "Ze maken soms soepjes van bladeren en takjes. Ze bedenken echt de mooiste spellen. Laatst hadden de kinderen bij de waterpomp een soort fantasieland bedacht."

Bij de voordeur van de school liggen nog wel wat tegels. Jim: "Dat is prettig. Daar kunnen de kleuters met hun fietsjes en stepjes rijden en de bovenbouw speelt daar ook nog bepaalde spellen."

Jim Schaap, directeur van basisschool Sint Joris in Amersfoort

Meer spel, minder ruzie

Het groene plein maakt verschil in hoe kinderen met elkaar omgaan. Op Jims vorige school, met één groot betegeld plein, zag Jim meer conflicten. "Hier kunnen ze zich makkelijk met een kleinere groep afzonderen tussen de bosjes. Dat zorgt voor een stukje privacy en dat is ook gewoon leuk om te doen. Er zijn veel hoekjes waar ze zich kunnen verstoppen en waar ze verschillende spellen kunnen spelen."

Boom zorgt voor koelte

Wat meteen opvalt op het plein, is de enorme boom. Deze tweehonderd jaar oude plataan stond er al ver voor de vergroening van het plein en blijft geliefd onder de school en buurtbewoners. Behalve een mooi middelpunt zorgt hij voor volop schaduw. Jim: "Met de warme dagen werkt het heel verkoelend. Je merkt een enorm verschil tussen de kleuterlokalen die in de schaduw vallen en de andere lokalen. Die worden echt een stuk heter."

Geen hoog hek

Voor de vergroening van het plein koos de school er bewust voor geen hek om het plein te plaatsen. Het bestaande muurtje bleef staan, evenals het lage hekje dat er ter veiligheid van de jongste kinderen is. Tijdens de pauzes gaat deze even dicht. Jim: "Om het overzicht te behouden, hebben we tijdens schoolpauzes in principe geen externe personen op het schoolplein. Dat voelen mensen uit de buurt ook aan. Niemand komt hier spelen wanneer er al zo'n honderd schoolkinderen aan het spelen zijn."

> "Nauw contact met de buurt

Ogen in het zeil

De buurt voelt zich medeverantwoordelijk voor het plein, merkt Jim op. "Er is een mooie sociale controle. Ik heb nauw contact met de buurt, zodat we er samen voor kunnen zorgen dat het hier veilig is. Incidenten worden snel gemeld bij de wijkagent en als er iets is, wordt het gecommuniceerd via de buurtapp."

Voor

Na

Meer zien van het vergroeningsproces?

Op de website van Bouwstenen voor Sociaal vind je tal van foto's en informatie over het plein van basisschool Sint Joris in Amersfoort.

Martin Lewin, Het Wilde Land

Ontwerper Sarah Los

Donderdag 3 december

Dit onderwerp staat op het programma van de Maatschappelijk Vastgoeddag 2026.

Bekijk het programma en meld je aan!

Bouw aan draagvlak

Tijdens het vergroenen van het plein was er procesondersteuning vanuit de werkplaats Groene Schoolpleinen, een project dat tussen 2015 en 2024 verschillende basisscholen ondersteunde in het vergroenen van hun schoolplein. Sarah: “Vanuit de werkplaats is een werkgroep opgesteld met leerkrachten en ouders. Deze werkgroep organiseerde inspraakavonden en meewerkdagen om draagvlak te creëren onder leerlingen, leerkrachten, ouders en ook de buurt.” Martin voegt toe: “Het is belangrijk dat je mensen betrekt. Hoe meer mensen en kinderen eraan meewerken, hoe meer het hun eigen plek wordt.”

Andere eisen inrichten

Een openbaar plein vraagt wel wat van de inrichting. Martin: “Bij een openbaar plein kan je geen wilde constructies bouwen. Je moet er rekening mee houden dat alle leeftijden er gebruik van gaan maken. Dat vraagt om voorzichtigheid.”

“Een openbaar schoolplein is kwetsbaarder”, zegt Sarah. “Het is belangrijk dat er losse materialen op het schoolplein zijn waar de kinderen mee kunnen rommelen, maar daar kunnen mensen mee aan de haal gaan. Wij hebben daarom een kist toegevoegd die op slot kan, voor het bewaren van de losse items.”

Meer voor- dan nadelen

Bij Sint Joris merken ze die kwetsbaarheid wel eens. Jim: “We hebben nooit te maken gehad met extreem vandalisme, maar we vinden soms troep op het plein of er blijkt een plantje kapot te zijn gemaakt. Dat is vervelend, maar voor mij weegt dat niet op tegen het belang voor de buurt; dat die ook lekker kan spelen.”

Veiligheidscheck

Om ervoor te zorgen dat het plein veilig is – en er niets ligt dat er niet hoort – loopt de conciërge elke maandagochtend een ronde over het plein. Jim: “Hij kijkt naar alles op het plein, ook of er ergens scherpe takken uitsteken die gesnoeid moeten worden.”

Snoeien en wieden

Martin: “Als een schoolplein vergroend is, krijgt de school een beheerplan. Hierin staat zoal een maandoverzicht met wanneer je moet snoeien en dat je bijvoorbeeld in juni moet uitkijken voor enkele planten die gaan bloeien en misschien giftig zijn.” Sint Joris heeft een aparte commissie ‘Groen schoolplein’ die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beheerplan.

Voor het alledaagse onderhoud steken alle leerkrachten hun handen uit de mouwen. Jim: “We hebben samen de afspraak: als je koffiebeurt hebt, dan onderhoud je ook de tuin. Vaak doe je dat tijdens de pauze, als je pleinwacht hebt. Als je bij de leerlingen om hulp vraagt, heb je snel al tien à twintig kinderen die meehelpen met tuinieren.”

> “Schoenen uit en sloffen aan

Modder hoort erbij

Je zou denken dat het binnen een grote zandbak wordt, maar dat valt reuze mee. Jim: “De kinderen doen hun schoenen uit en sloffen aan als ze naar binnen gaan. Dat scheelt al veel zand in de klaslokalen. Kinderen komen wel regelmatig smerig thuis. Lekker in de modder spelen bij de waterpomp en banjeren door de planten, daar hoort viezigheid een beetje bij. Ouders weten dat we dit plein hebben en die vinden dat vooral heel leuk.”

De groepsapp als verlengstuk van het schoolplein

Door: **Savannah van Dusseldorp**

Een ruzie in de klas begint niet altijd meer in de klas. Een vervelend filmpje, uitsluiting uit een groepsapp of bedreigende berichten worden vaak 's avonds of in het weekend verstuurd. De gevolgen komen de volgende ochtend het schoolgebouw binnen. Een leerling meldt zich ziek, voelt zich onveilig op de gang of durft niet naar de les. Moet de school dan optreden, ook als het online incident buiten schooltijd plaatsvindt?

Online gedrag werkt door

Scholen zijn niet verantwoordelijk voor alles wat leerlingen in hun vrije tijd online doen. Zij zijn geen algemene toezichthouder op privécommunicatie. Maar die grens is niet absoluut. Iedere onderwijsinstelling moet zorgen voor sociale veiligheid. Die opdracht ziet ook op situaties die de veiligheid, rust en deelname aan het onderwijs aantoonbaar raken.

Als online gedrag doorwerkt op school, kan de school niet volstaan met de mededeling dat het 'buiten schooltijd' gebeurde. Denk aan een leerling die structureel wordt buitengesloten in een klasapp, beelden die zonder toestemming worden gedeeld of dreigementen die tot spanningen bij de ingang leiden. Dan gaat het niet alleen om een digitaal incident, maar om een risico voor de sociale veiligheid in de onderwijsomgeving.

Wanneer moet je handelen?

Niet ieder onaardig bericht vraagt om een formeel onderzoek of disciplinaire maatregel. Leerlingen moeten ruimte houden om conflicten onderling op te lossen en ouders dragen een eigen verantwoordelijkheid voor de online opvoeding. Maar bij pesten, bedreiging, intimidatie, discriminatie, het delen van beelden of een aantoonbare verstoring van de schoolveiligheid moet de school signalen serieus nemen.

Van een redelijk handelende onderwijsinstelling mag worden verwacht dat zij de feiten in kaart brengt, betrokkenen hoort en beoordeelt welke maatregelen nodig zijn om de veiligheid te herstellen. Wat passend is, hangt af van ernst, herhaling en gevolgen. Bij een eenmalig conflict kan een gesprek volstaan. Bij structureel digitaal pesten of bedreiging zijn vaak aanvullende maatregelen nodig: afspraken met leerlingen en ouders, begeleiding door een mentor of zorgcoördinator en, indien noodzakelijk, disciplinaire maatregelen.

Leg online veiligheid vast

De groepsapp is voor veel leerlingen een verlengstuk van het schoolplein. De school hoeft niet ieder bericht te controleren, maar moet wel alert zijn op de gevolgen van online gedrag voor de veiligheid binnen de eigen organisatie. Neem daarom expliciet op hoe de school omgaat met online incidenten die de sociale veiligheid raken. Zorg dat mentoren, conciërges, facilitair medewerkers, teamleiders en vertrouwenspersonen weten wanneer en bij wie zij moeten melden. Maak leerlingen en ouders duidelijk dat online gedrag een schoolaangelegenheid kan worden wanneer het de veiligheid of het onderwijs raakt.

Wie een digitaal incident uitsluitend als privékwestie ziet, mist gemakkelijk dat de gevolgen de volgende ochtend al in de klas, op de gang en bij de voordeur merkbaar zijn. Sociale veiligheid vraagt om meer dan een protocol in een map. Het vraagt om duidelijke verantwoordelijkheden en medewerkers die weten wat zij moeten doen, zodat leerlingen zich ook na een onrustige groepsapp veilig genoeg voelen om de school binnen te stappen.

TK advocaten notarissen

Deze column is een bijdrage van TeekensKarstens advocaten notarissen. Voor meer informatie ga je naar www.tk.nl of neem je contact op met Savannah van Dusseldorp.

Hogeschool laat de natuur meepraten

BUas campus

Door: **Willemijn van Bree**

Bij Breda University of Applied Sciences (BUas) krijgt de natuur een stem aan tafel, juist als er beslissingen moeten worden genomen in de bedrijfsvoering. Bij de hogeschool worden al langer duurzame keuzes gemaakt, maar sinds 2026 deels via het Zoöp-model, ontwikkeld door het Zoönomisch Instituut. Daarmee is de BUas de eerste onderwijsinstelling die zichzelf een Zoöp mag noemen.

Anna Koens, beleidsadviseur duurzaamheid, en Yvette Stok, projectmanager Climate Positive Organisation, vertellen enthousiast over hun eerste ervaringen als Zoöp. Anna: "Dat we een Zoöp zijn, betekent niet veel meer werk voor ons. Het werkt als een versterking van waar wij al mee bezig zijn."

Wat is een Zoöp?

Anna: "Een organisatie die het Zoöp-model invoert, laat – naast menselijke belangen – andere levensvormen in de omgeving meewegen in haar besluitvorming."

En dat gebeurt letterlijk, licht Yvette toe: "Met hulp van het instituut benoem je een externe 'spreker van de levenden'. Deze spreker zit bij onze overleggen aan tafel en kijkt vanuit een natuurperspectief naar onze projecten in de bedrijfsvoering: planten, dieren én de mens, want menselijk leven is ook onderdeel van de natuur."

"Onze spreker heeft een achtergrond als ecoloog en ook in het hoger onderwijs; dat is heel waardevol voor ons", vertelt Anna. "Die ecologische kennis hebben wij niet zo makkelijk binnen BUas, want we hebben geen opleidingen in bijvoorbeeld biologie of ecologie."

> "We willen iets teruggeven aan de natuur.

Doelen die aansluiten

De Zoöp is ondergebracht bij de Climate Positive Organisation (CPO), een groot project waarmee de hogeschool streeft naar een klimaatpositieve bedrijfsvoering. Yvette: "We willen iets teruggeven aan de natuur in plaats van alleen klimaatneutraal zijn. Voor CPO hebben we dan ook voor een holistische aanpak gekozen. Het project is enerzijds gefocust op de bedrijfsvoering en het verduurzamen van die processen, maar anderzijds op de gedragsverandering die we binnen onze community van studenten, medewerkers, leveranciers en partners teweeg willen brengen. Het Zoöp-model versterkt dat project, omdat we een andere kijk binnenhalen."

Geen nieuwe verplichting

Voor Anna en Yvette was het belangrijk dat het gebruik van het model geen nieuwe verplichting zou worden. Anna: "Het zou niet goed geland zijn als we hadden gezegd: en nu gaan we ook een Zoöp worden met hele nieuwe doelen." De Zoöp-doelen – die jaarlijks in een plan geformuleerd moeten worden – zijn daarom bewust gekoppeld aan thema's waar de organisatie al mee bezig is, waaronder bewustwording, biodiversiteit en voeding.

Advies in de praktijk

Yvette: “Toen we keken naar onze voetafdruk van alles wat we inkopen aan goederen en diensten, kwam naar voren dat voedsel en drinken een van onze grootste bronnen van CO2-uitstoot is. We gaan daar nu afspraken over maken bij een nieuwe aanbesteding. Daarbij betrekken we de spreker van de levenden. Hij kijkt mee naar lokale leveranciers en of zij principes hanteren die aansluiten bij het Zoöp-model.”

Ook bij andere praktische keuzes schuift de spreker aan, bijvoorbeeld bij onderhoudswerkzaamheden in en om de campus. Yvette: “Hij geeft advies over het beste moment, bijvoorbeeld met het oog op het broedseizoen van vogels en vleermuizen. In het onderwijs denk je al gauw: onderhoud doen we in de zomervakantie, maar dat is voor ander leven niet per se het gunstigste moment.”

Yvette Stok, projectmanager Climate Positive Organisation

Anna Koens, beleidsadviseur duurzaamheid

BUas campus

> “Waarom zou je de campus rommeliger maken?

En-en, in plaats van of-of

Sommige collega’s hebben wat overtuiging nodig wat betreft deze nieuwe ecologische visie. Anna: “We hebben ervoor gekozen om voor de biodiversiteit wat stukken gras op de campus te laten begroeien met wilde bloemen. Een collega vond dit minder mooi dan een keurig onderhouden campus. Waarom zou je de campus rommeliger maken? Het is dus heel belangrijk om duidelijk te communiceren over wat we doen, hoe we soms andere keuzes maken dan vroeger en waarom dit belangrijk is.”

Yvette: “Een andere collega zei laatst: ‘Als ik moet kiezen tussen het andere leven of mijn studenten, dan kies ik voor mijn studenten.’ Dat vinden we interessant, want wat ons betreft kunnen we beide goed doen. Het hoeft geen kwestie te zijn van of-of.”

Wat kan er wél?

Een deel van het bestuur van de hogeschool was gelijk enthousiast. Het Zoöp-model biedt volgens hen een speelse, andere invalshoek op een thema dat voor veel studenten al snel zwaar aanvoelt. Yvette: “Het is een leuke, positieve framing van waar we mee bezig zijn. Dat past goed bij onze bedrijfsvoering. We willen duurzaamheid positief benaderen. Niet zozeer wat kan er niet, maar wat kan er wél. En zelfs: hoe kunnen we de wereld nog beter maken?”

Klein beginnen

Een Zoöp hoeft niet meteen de hele organisatie te omvatten. Bij BUas begon het bij het project CPO, met ruimte om gaandeweg te leren wat het model voor de bredere organisatie zou kunnen betekenen. Anna: “Het mooie is: met Zoöp kan je klein beginnen. Als onderwijsinstelling kan je bijvoorbeeld starten met één opleiding of minor.”

Ook andere onderwijsinstellingen tonen inmiddels interesse in het Zoöp-model en zoeken naar een passende aanpak voor hun eigen organisatie, vertelt Anna. “Sinds de recente publiciteit rond de SustainaBul Best Practices-prijs – die we in mei ontvingen voor onze beslissing om een Zoöp te worden – hebben diverse onderwijsinstellingen contact met ons opgenomen.”

Voor het primair en voortgezet onderwijs zien Anna en Yvette ook mogelijkheden. Yvette: “Het lijkt me geweldig als je met jonge kinderen hier al mee aan de slag kunt gaan.” Anna en Yvette hopen andere organisaties te inspireren om het voorbeeld van BUas te volgen en te onderzoeken hoe ook zij een Zoöp zouden kunnen worden.

Leegstaand kantoor in plaats van noodunits

Door: **Dieuwke Morren**

“Je hele school inpakken, verplaatsen, uitpakken en vervolgens met de kinderen weer landen op een nieuwe locatie kan best pittig zijn.” Saskia van Loon, directeur van Kindcentrum Kiemkade, weet inmiddels wat er komt kijken bij een tijdelijke verhuizing.

Saskia’s school is de eerste van drie scholen die tijdelijk onderdak krijgt in een voormalig kantoorpand van de gemeente Bergen op Zoom – gekroond met de naam ‘De Wissel’. De scholen gaan het pand achtereenvolgens gebruiken terwijl hun eigen pand wordt vernieuwd.

Een oplossing die volgens de gemeente minstens een miljoen euro goedkoper is dan het plaatsen van noodunits.

Een flinke opgave

“We stonden voor een flinke opgave”, zegt Lianne Oosterling, beleidsadviseur onderwijshuisvesting. “De komende jaren worden meerdere schoolgebouwen verbouwd of vernieuwd. Dat betekende ook dat voor iedere school tijdelijke huisvesting nodig was. Onderwijshuisvesting is sowieso al een puzzel, en vooral als het om tijdelijke huisvesting gaat. Voor iedere school losse noodunits plaatsen vonden we praktisch en financieel niet wenselijk. Bovendien moet je er maar ruimte voor hebben.”

Het leegstaande stadskantoor bood uitkomst. Lianne: “Het gebouw stond eigenlijk op de planning om gesloopt te worden voor woningbouw, maar we kozen ervoor het pand aan te passen en geschikt te maken voor tijdelijk onderwijs.”

Een treintje van scholen

De Wissel wordt achtereenvolgens gebruikt door drie scholen. “Terwijl de ene school weer terug verhuist naar een vernieuwd gebouw, neemt de volgende haar plek in. Het is eigenlijk een soort treintje”, zegt Illse Withagen, projectleider bij de gemeente Bergen op Zoom. “Als één verbouwing uitloopt, schuift alles op. Daarom hebben we bewust extra tijd tussen de verhuizingen ingepland.”

> “Iedere school heeft andere wensen

De Wissel, Bergen op Zoom

Illse Withagen met het projectteam

Lianne Oosterling, beleidsadviseur onderwijshuisvesting

Wennen aan het idee
Voor de inrichting van het gebouw zaten de drie scholen en de gemeente meerdere keren samen aan tafel. Illse: "Wij hadden te maken met één gebouw, twee schoolbesturen en drie scholen. Iedere school heeft andere wensen en een ander programma van eisen. Dan is het best een opgave om tot één ontwerp te komen."

Ook voor Saskia was het wennen in het begin. "Ik wist totaal niet wat ik kon verwachten van de verhuizing. We zijn een groot kindcentrum met kinderopvang, zestien groepen, een plusklas, een klusklas en 29 nationaliteiten. Dan verhuis je niet zomaar een school. Daarnaast zijn wij een groen, natuurlijk kindcentrum. We hebben dieren, water, biotopen en daar bouwen we al meer dan dertig jaar aan. Dat concept maakt onze school bijzonder."

Hetzelfde doel
Saskia: "Tijdens de sessies aan tafel groeide het vertrouwen. We hebben met alle scholen besproken wat wenselijk was en iedereen heeft concessies gedaan. Het hielp dat iedereen hetzelfde doel voor ogen had. We wilden allemaal zorgen voor goede huisvesting voor de leerlingen. Dan weet je ook dat het niet precies jouw ideale school wordt. Het is een tijdelijke locatie. Daardoor stonden we open voor elkaars ideeën en is er een prettige samenwerking ontstaan."

Ook leerlingen werden betrokken. Lianne: "Alle leerlingen van de drie scholen die in De Wissel komen, konden meedoen aan een tekenwedstrijd. De architect koos daaruit een winnend ontwerp, dat nu groot aan de gevel van het gebouw hangt."

Een hele verandering
De tijdelijke locatie ziet er heel anders uit. Saskia: "We zitten nu aan een druk verkeersplein, tussen de stenen en auto's. Daarmee zijn we onze natuurlijke omgeving kwijt. Dat is wennen. Tegelijkertijd vind ik het mooi dat de gemeente ook daarin meedenkt. De groenvoorziening kijkt waar extra groen mogelijk is. Natuurlijk moeten we afschalen, want we hebben op de wissellocatie nog maar een kwart van ons oorspronkelijke schoolplein, maar het is tijdelijk."

Lianne: "Achter het pand, waar eerst parkeerplaatsen lagen, is een schoolplein aangelegd, met veel aandacht voor groen, verkeersveiligheid en veilige oversteekplaatsen. We wilden echt dat het een fijne en veilige plek voor kinderen werd."

> "Je moet het echt samen doen

De eerste ervaringen
Kindcentrum Kiemkade is inmiddels als eerste school verhuisd. De eerste weken brachten vanzelfsprekend enkele praktische uitdagingen met zich mee. Gelukkig merkte de school dat er snel werd gehandeld.

Saskia van Loon, directeur van Kindcentrum Kiemkade

De gemeente gaf ruimte om waar nodig direct met externe partijen te schakelen. Saskia: "Als we ergens tegenaan lopen, wordt het dezelfde dag nog opgepakt; je hebt meteen contact. Dat vind ik echt heel fijn en maakt het gebruik van het gebouw prettig."

Ook tijdens warme dagen merkt Saskia verschil met het oude schoolgebouw. "Wij hebben tijdens die hittegolf geen last gehad. De airco's doen het gewoon heel goed. Ons eigen gebouw dateert uit 1960. Het dak was op, de riolering was op, er zat nog veel enkel glas in en er was geen klimaatbeheersing. Het is gewoon een heel oud gebouw."

Volgens Saskia is het gezamenlijk zoeken naar oplossingen voor de wissellocatie de belangrijkste les. "Je moet het echt samen doen, anders lukt het niet. Het kost belachelijk veel energie, maar het is gewoon tof als het lukt."

Een dorp zonder school? Niet in Griendtsveen

Buitenlokaal Griendtsveen

Door: **Bouwstenen**

De telefoon gaat. Renée Savelkoul belt Anne-Will Jacobs. "Begrijp ik dat ze de school in het dorp willen sluiten? Dat kán toch niet?" Het is 2022.

Renée woont dan nog in Utrecht. "We hadden net een huis in Griendtsveen gekocht. We woonden er nog niet eens. Met ons gezin wilden we in een dorp wonen, dicht bij de natuur, met meer ruimte voor de kinderen en een school in de buurt."

Voortbestaan onder druk

Anne-Will Jacobs is op dat moment nog teamleider op een school in Horst, Noord-Limburg, lid van de Dorpsraad van Griendtsveen en benaderd als adviseur van de medezeggenschapsraad van de school. Haar kinderen gaan in Griendtsveen naar de basisschool. "Het was niet de eerste keer dat de school met sluiting werd bedreigd. In 2018 was dat ook het geval. Er waren volgens het bestuur te weinig leerlingen om de kwaliteit van het onderwijs te kunnen waarborgen. We wisten de sluiting toen te voorkomen. De toenmalige bestuurder was door het proces juist gecharmeerd van de betrokkenheid van ouders en het dorp om de school te

Anne-Will Jacobs

behouden. De afspraak toen was dat er in de toekomst jaarlijks gekeken zou worden naar kwaliteit en minder naar aantallen. Toen kwam corona en een bestuurswissel en stond opnieuw het voortbestaan van de school onder druk. Maar ik kon me niet voorstellen dat de schoolsluiting door zou gaan. Griendtsveen zonder school is onvoorstelbaar."

(On)mogelijke overdracht?

Na een proces achter de schermen tussen de medezeggenschapsraad (MR) en het bestuur – waarbij niemand iets naar buiten mocht brengen – mocht het bericht in maart 2022 eindelijk naar buiten en volgde het bewuste telefoontje. Renée en Anne-Will spraken elkaar en Renée gaf aan er alles aan te willen doen om de school open te houden. Er volgden ouderavonden en een onderzoek naar mogelijkheden om de school voort te laten bestaan.

> "Er bleef geen enkel bestuur over

Anne-Will: "Als eerste werden er gesprekken gevoerd met andere bestaande schoolbesturen voor een mogelijke overname. Het was duidelijk dat het huidige bestuur echt niet meer verder wilde. Uit deze gesprekken kwamen drie besturen naar voren die na wilden denken over een overname, maar uiteindelijk bleef er geen enkel bestaand bestuur over." Renée: "Ik heb dit proces van de zijlijn gevolgd. Ik was tot alles bereid, zelfs tot omscholen tot bijvoorbeeld onderwijsassistent, als dit zou helpen. Alles om de school te behouden."

Eigen onderwijsbestuur

In oktober 2022 leek het voortbestaan van de school uitzichtloos. Anne-Will: "We waren toen als MR en adviseurs weer gedwongen tot zwijgplicht en wisten als enige dat alle besturen zich hadden teruggetrokken. Dat was erg pittig, we zaten in zak en as. Toen hebben we als een soort laatste strohalm alle externe betrokkenen, juristen en bestuurders van andere schoolbesturen nog eens gebeld om te kijken of ze toch iets voor ons konden betekenen. En daar kwam het lichtpuntje: een bestuurder gaf ons de tip om het zelf te gaan doen. Dit hadden we al eens onderzocht, maar met de kleine aantallen van onze school konden we geen nieuwe school stichten. 'Nee', zei hij, 'geen school stichten, maar een eigen onderwijsbestuur stichten.'"

Veel inzet, hard werken

Renée: "Op de ouderavond waarop dit als mogelijke scenario werd gepresenteerd heb ik samen met andere ouders besloten me daar vol voor in te zetten. Dit ondanks dat verschillende onderwijsjuristen tegen de MR hadden gezegd dat de kans op slagen erg klein was. Er volgde een proces van bellen, onderzoeken, uitzoeken, netwerken en ontzettend hard werken. Niemand had dit ooit op deze manier gedaan, dus we moesten het echt zelf uitvinden. We probeerden in overleg te komen met het bestuur dat de school wilde sluiten. Dit bestuur kreeg pas echt vertrouwen in de mogelijkheid dat het nieuwe bestuur in oprichting het zou gaan overnemen toen Sjef Berkers, een ervaren onderwijsbestuurder die net met pensioen was, aansloot. Op 9 februari 2023 werd SPO, Stichting Primair Onderwijs, Griendtsveen opgericht. Daarmee werden we officieel een overnamekandidaat, konden we in gesprek over het vormgeven van de bestuursovername en werd ik samen met Sjef bestuurder van de school."

Het dorp viert feest

Anne-Will: "Ik vergeet nooit meer dat we op 14 april 2023 op het schoolplein stonden en samen met ouders, kinderen en dorpsgenoten vierden dat de school definitief vanaf 1 augustus 2023 overgedragen zou worden aan SPO Griendtsveen. De fanfare van het dorp kwam een serenade brengen en we hebben meer dan één traantje weggepinkt. Een jaar later vierden we het eenjarig bestaan van SPO Griendtsveen

Renée Savelkoul

met de première van de documentaire ‘Dorp zonder school’ die BNNVARA samen met D2D Media maakte over ons proces. Een kers op de taart na ontzettend hard werken.”

Goede basis voor kwaliteit

Nu, drie jaar later, telt de school 51 kinderen en draait het goed. Renée: “Volgens de prognoses die door het toenmalige bestuur werden gebruikt, zou de school op dit moment op ongeveer veertig leerlingen zitten – wat trouwens nog altijd zeventien boven onze opheffingsnorm van 23 is. Maar het tegendeel is waar, we groeien juist! De omvang van de school is totaal irrelevant voor de kwaliteit van het onderwijs. Ik ken geen onderzoek waarin die relatie wordt aangetoond. Bij ons is de sfeer zo goed, dat voel je meteen als je binnenkomt. Die sfeer en kleinschaligheid is een hele goede basis voor de kinderen om te leren en voor de school om het beste uit de kinderen naar boven te halen. Dat vraagt wel aandacht en dat krijgen ze ook bij ons.”

Grote belangstelling voor klein

Anne-Will is destijds van Horst naar de school in Griendtsveen gegaan. Van incidentele vervanging werd zij 2,5 dag leerkracht van de kleuters. Het is haar laatste jaar als leerkracht daar. “Op de vacature voor mijn vervanger kwamen meer dan twaalf brieven, wat voor zo’n kleine school best veel is. Zo’n school is aantrekkelijk, niet alleen voor kinderen, ook voor docenten.”

> “Het vak burgerschap doen we de hele dag

Deel van de gemeenschap

Anne-Will: “Inclusie is ook zo’n dingetje. We hebben hier in Griendtsveen in geen 25 jaar een kindje doorverwezen naar het speciaal onderwijs. We vangen ze gewoon hier op school in het dorp op. En als er een kindje wordt geboren dat een speciale voorziening nodig heeft, hebben we vier jaar de tijd ons daarop voor te bereiden. Het vak burgerschap doen we de hele dag, met elkaar. We zijn als school onderdeel van de gemeenschap. Laatst was er een dame van negentig die vroeger graag juf was geworden, maar dat was er nooit van gekomen. Die komt dan gewoon af en toe meedraaien op school en de kinderen genieten van de aandacht en haar mooie verhalen over vroeger. Dat is soms wel even wennen voor leerkrachten, want zo’n dame vraagt ook aandacht en praat soms voor haar beurt in de kring, maar ik heb niet de illusie dat we die nog kunnen opvoeden.”

Tussenbestuur nodig

Hoewel de bestuurswissel gelukt was, was deze niet eenvoudig, vertelt Renée. “Je moet in korte tijd van alles doen waar je niet op voorbereid bent en geen verstand van hebt. Het zou handig zijn als daar iets voor komt. Een soort tussenbestuur dat tijdelijk de zaak oppakt totdat de gemeenschap zelf een bestuur heeft gevormd.”

Zelf heeft ze hier nu nog geen tijd voor, want ze heeft ook nog andere dingen te doen. “Maar mensen die het bestuur van een school willen overnemen, mogen me altijd bellen en we kunnen ook zeker onze informatie delen.” Ook Anne-Will is bereid haar ervaring te delen en zou dat graag doen in een netwerk waarbij kleine scholen elkaar vooruit helpen. Daar gaat ze zich het komende schooljaar mee bezig houden.

Toekomstbeeld

Heeft de school in Griendtsveen toekomst? Renée: “Zeker, maar er moet wel wat gebeuren met het gebouw. Daar is in veertig jaar niets aan gedaan, steeds omdat men geen toekomst voor de school zag. Het idee is om te verhuizen naar een locatie waar het gemeenschapshuis van Griendtsveen staat. We zijn hierover met elkaar in gesprek en we staan bovenaan in het integraal huisvestingsplan van de gemeente.”

Over hoe de school er over tien jaar uitziet, heeft ze een duidelijk beeld. Zonder aarzeling: “Een fijne plek voor kinderen. Kinderen uit groep 7 en 8 staan ‘s morgens te koken voor de lunch. Er lopen dorpsgenoten binnen om te bewegen, knutselen, werken in de tuin en dat soort dingen.” It takes a village to raise a child, maar het is net zo goed andersom. It takes a child to raise a village.

Meer weten over de bestuurswissel bij de school in Griendtsveen?

Vind meer informatie op de website van Bouwstenen voor Sociaal.

Meedoen in een kleine scholen netwerk

Ben jij bestuurder of op een andere manier betrokken bij een kleine school met minder dan 150 leerlingen en wil je ook op een eenvoudige manier kennis uitwisselen, hulp inroepen of samen optrekken om zaken onder de aandacht te brengen?

Meld je dan aan voor het kleine scholen netwerk.
Geen kosten.

Kleine basisscholen in Nederland

In Nederland staan 6.099 basisscholen, waarvan 162 kleiner dan 50 leerlingen, 1.011 kleiner dan 100 en 1.944 kleiner dan 150.

Bekijk hier de kaart met kleine basisscholen in Nederland.

De school in Griendtsveen

Draag bij aan het welzijn van studenten door menstruatieproducten aan te bieden

Nieuw van Tork: de Dispenser voor Menstruatieproducten

De Tork Dispenser voor Menstruatieproducten biedt scholen en universiteiten een slimme, eenvoudige oplossing om menstruatieproducten aan studenten aan te bieden. Met oog voor stijl, duurzaamheid en kwaliteit ontworpen, zorgt de dispenser voor discrete en gemakkelijke toegang tot betrouwbare producten van Libresse, het bekende consumentenmerk van Essity.

Volgens de WGO zijn gratis menstruatieproducten en voorlichting over menstruatiegezondheid essentieel om de gezondheid en het welzijn van studenten te waarborgen.*

Bron: *WGO, persbericht 2022

Compact. Hygiënisch. Essentieel.

torkglobal.com/nl/nl

Tork en Libresse, merken van Essity

TORK®
Think ahead.

Grip op digitale wetgeving

Door: **Bert van de Bovenkamp**

De Europese Unie werkt in hoog tempo aan de digitale transformatie van Europa. Dat brengt voor onderwijsinstellingen een flinke stapel nieuwe wetgeving met zich mee. Tot 2030 hebben zij de tijd om hieraan te voldoen, maar de weg daarnaartoe is niet altijd overzichtelijk. Met de hoofdlijnen op een rij en een tool die laat zien wat voor jouw organisatie relevant is, blijf je ook tussen de vele bomen het bos gewoon zien.

Vier pijlers

De Digital Decade, ofwel het digitale decennium, is het actieplan van de Europese Unie voor de digitale transformatie van Europa tot 2030. Dit plan richt zich op vier belangrijke pijlers: digitale vaardigheden en onderwijs, digitale infrastructuur, digitale bedrijven en innovatie, en digitale overheid en publieke dienstverlening.

Ambities voor 2030

Het doel van de Digital Decade is om technologie breed toegankelijk te maken voor zowel burgers als bedrijven. Daarnaast is het doel om de digitale kloof – het verschil in toegang tot technologie tussen bevolkingsgroepen – te verkleinen en zo de levenskwaliteit van mensen te verbeteren. Verder ligt er een focus op het bevorderen van innovatie en het stimuleren van economische groei om de wereldwijde concurrentiepositie van de EU in de digitale sector te versterken.

Naast allerlei acties op Europees niveau hebben ook individuele lidstaten een actieplan moeten opstellen. In Nederland heeft dit geresulteerd in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS).

> “Fundamentele rechten, zoals de vrijheid van meningsuiting

Grondrechten centraal

In het kader van de Digital Decade heeft de EU de Europese Verklaring voor digitale rechten en beginselen opgesteld. In deze gezamenlijke verklaring van het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie staat dat digitalisering mensen moet dienen en moet bijdragen aan een inclusieve, veilige en betrouwbare samenleving. Digitalisering moet niet alleen efficiënt zijn, maar ook toegankelijk voor iedereen, met oog voor privacy, transparantie, digitale vaardigheden en betrouwbare overheidsdiensten. De verklaring bouwt voort op het Handvest van de grondrechten van de EU en benadrukt dat fundamentele rechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, gegevensbescherming en privacy, ook in de digitale wereld onverminderd moeten gelden.

Een groeiend regelpakket

De digitale rechten en beginselen staan niet op zichzelf, ze worden ook vastgelegd in Europese wet- en regelgeving. De EU werkt daarvoor aan het ‘Digital Rulebook’: een verzameling van wetten over onder meer data, kunstmatige intelligentie, cybersecurity en digitale diensten. Om inzicht te geven in

de hoeveelheid wetten maakte Kai Zenner enkele jaren geleden een overzicht van alle bestaande en aangekondigde Europese digitale wetgeving (zie tabel 1).

Dat overzicht laat zien hoe omvangrijk het Europese regelstelsel inmiddels is geworden; de Europese Commissie heeft dit ook gezien. Daarom wordt sinds eind 2025 gewerkt aan een vereenvoudiging van de digitale wetgeving onder de vlag van de 'Digital Omnibus'. Het doel is om regels beter op elkaar af te stemmen en de uitvoering eenvoudiger te maken.

> "Het is niet eenvoudig om overzicht te houden

Overzicht en houvast

Voor individuele organisaties, en dus ook voor onderwijsinstellingen, is het niet eenvoudig om overzicht te houden en te voldoen aan alle Europese digitale wet- en regelgeving. De Digital Decade Roadmap van ICTRecht helpt om grip te krijgen.

Niet alle wetten uit tabel 1 zijn op het onderwijs van toepassing, maar een aanzienlijk deel wel. Door enkele kenmerken van je organisatie in de Digital Decade Roadmap in te vullen, krijg je een overzicht van de wet- en regelgeving uit het Digital Rulebook die voor jouw organisatie relevant is. Zo wordt snel duidelijk waar je als onderwijsinstelling rekening mee moet houden.

Handig hulpmiddel: de Digital Decade Roadmap

Tabel 1 **Overview of EU Legislation in the Digital Sector**

Applicable law	Published in the Official Journal of the European Union
In negotation	Proposal by the European Commission entered the legislative process.
Planed initiative	Mentioned by the European Commission as potential legislative initiative

Research & Innovation	Industrial Policy	Connectivity	Data & Privacy	IPR	Cybersecurity	Law Enforcement	Trust & Safety	E-commerce & Consumer Protection	Competition	Media	Finance
Digital Europe Programme Regulation, (EU) 2021/694	Recovery and Resilience Facility Regulation, (EU) 2021/241	Frequency Bands Directive, (EEC) 1987/372	General Data Protection Regulation (GDPR), (EU) 2016/679	Database Directive, (EC) 1996/9	Regulation for a Cybersecurity Act, (EU) 2019/881	Law Enforcement Directive, (EU) 2016/680	Product Liability Directive (PLD), (EEC) 1985/374, 2022/0302(COD)	Unfair Contract Terms Directive (UCTD), (EEC) 1993/13	Technology Transfer Block Exemption, (EC) 2014/316	Satellite and Cable I Directive, (EEC) 1993/83	Common VAT system, (EC) 2006/112, 2022/0407(CNS)
Horizon Europe Regulation, (EU) 2021/695, (EU) 2021/764	InvestEU Programme Regulation, (EU) 2021/523	Radio Spectrum Decision, (EC) 2002/676	Regulation to protect personal data processed by EU institutions, bodies, offices and agencies, (EU) 2018/1725	Community Design Directive, (EC) 2002/6, 2022/0391(COD)	Regulation to establish a European Cybersecurity Competence Centre, (EU) 2021/887	Directive on combating fraud and counterfeiting of non-cash means of payment, (EU) 2019/713	European Standardization Regulation, (EU) 2012/1025	E-commerce Directive, (EC) 2000/31	Company Law Directive, (EU) 2017/1132, 2023/0089(COD)	Information Society Directive, (EC) 2001/29	Payment Service Directive 2 (PSD2), (EU) 2015/2366 2023/0209(COD)
Regulation on a pilot regime distributed ledger tech. market, (EU) 2022/858	Connecting Europe Facility Regulation, (EU) 2021/1153	Broadband Cost Reduction Directive, (EU) 2014/61, 2023/0046(COD)	Regulation on the free flow of non-personal data, (EU) 2018/1807	Enforcement Directive (IPR), (EC) 2004/48	NIS 2 Directive, (EU) 2022/2555	Regulation on terrorist content online, (EU) 2021/784	Radio Equipment Directive (RED), (EU) 2014/53	Unfair Commercial Practices Directive (UCPD), (EC) 2005/29	Market Surveillance Regulation, (EU) 2019/1020	Audio-visual Media Services Directive (AVMSD), (EU) 2010/13	Digital Operational Resilience Act (DORA Regulation), (EU) 2022/2554
	Regulation on High Performance Computing Joint Undertaking, (EU) 2021/1173	Open Internet Access Regulation, (EU) 2015/2120	Open Data Directive (PSI), (EU) 2019/1024	Directive on the protection of trade secrets, (EU) 2016/943	Information Security Regulation, 2022/0084(COD)	Temporary CSAM Regulation, (EU) 2021/1232, 2022/0155(COD)	eIDAS Regulation, (EU) 2014/910, 2021/0136(COD)	Directive on Consumer Rights (CRD), (EU) 2011/83	P2B Regulation, (EU) 2019/1150	Portability Regulation, (EU) 2017/1128	Crypto-assets Regulation (MiCA), (EU) 2023/1114
	Regulation on Joint Undertakings under Horizon Europe, (EU) 2021/2085, 2022/0033(NLE)	European Electronic Communications Code Directive (EECC), (EU) 2018/1972	Data Governance Act (DGA Regulation), (EU) 2022/868	Standard essential patents, 2023/0133(COD)	Cybersecurity Regulation, 2022/0085(COD)	E-evidence Regulation, 2018/0108(COD)	Regulation for a Single Digital Gateway, (EU) 2018/1724	e-invoicing Directive, (EU) 2014/55	Vertical Block Exemption Regulation (VBER), (EU) 2022/720	Satellite and Cable II Directive, (EU) 2019/789	Digital euro, 2023/0212 (COD)
	Decision on a path to the Digital Decade, (EU) 2022/2481	Roaming Regulation, (EU) 2022/612	ePrivacy Regulation, 2017/0003(COD)	Design Directive, 2022/0392(COD)	Cyber Resilience Act, 2022/0272(COD)	Digitalization of travel documents	General Product Safety Regulation, (EU) 2023/988	Geo-Blocking Regulation, (EU) 2018/302	Digital Market Act (DMA Regulation), (EU) 2022/1925	Copyright Directive, (EU) 2019/790	Financial Data Access Regulation, 2023/0205 (COD)
	European Chips Act (Regulation), 2022/0032(COD)	Regulation on the Union Secure Connectivity Programme, (EU) 2023/588	European Data Act (Regulation), 2022/0047(COD)	Compulsory licensing of patents, 2023/0129(COD)	Cyber Solidarity Act (Regulation), 2023/0109(COD)		Machinery Regulation, (EU) 2023/1230	Digital content Directive, (EU) 2019/770	Regulation on distortive foreign subsidies, (EU) 2022/2560	European Media Freedom Act, 2022/0277(COD)	Payment Services Regulation, 2023/0210(COD)
	European critical raw materials act (Regulation), 2023/0079(COD)	.eu top-level domain Regulation, (EU) 2019/517	European Health Data Space (Regulation), 2022/0140(COD)				AI Act (Regulation), 2021/0106(COD)	Directive on certain aspects concerning contracts for the sale of goods, (EU) 2019/771	Horizontal Block Exemption Regulations (HBER), (EU) 2023/1066 (EU) 2023/1067		Revision of the late payments Directive
	Establishing the Strategic Technologies for Europe Platform (STEP), 2023/0199(COD)	New radio spectrum policy programme (RSPP 2.0)	Regulation on data collection for short-term rental, 2022/0358(COD)				Eco-design Regulation, 2022/0095(COD)	Digital Services Act (DSA Regulation), (EU) 2022/2065	Platform Work Directive, 2021/0414(COD)		
		Telecoms Act / Fair Share initiative	Harmonization of GDPR enforcement 2023/0202(COD)				AI Liability Directive, 2022/0303(COD)	Right to repair Directive, 2023/0083(COD)	Single Market Emergency Instrument (SMEI), 2022/0278(COD)		
			Interoperable Europe Act, 2022/0379(COD)					Political Advertising Regulation, 2021/0381(COD)			
			Access to vehicle data, functions and resources					Multimodal digital mobility services (MDMS)			
			GreenData4all					Consumer protection: strengthened enforcement cooperation			
								Consumer rights: adapting ADR to digital markets			

kaizenner.eu

bruegel

Ruimte voor een andere norm

Zuyd Hogeschool onderzoekt hoe ruimtegebruik beter kan aansluiten op de praktijk

Door: **Dieuwke Morren**

“We moeten niet plannen op uitzonderlijke pieken, maar op hoe gebouwen het grootste deel van het jaar worden gebruikt”, zegt Hans Fiering, Chief Corporate Real Estate bij Zuyd Hogeschool. Een goede ruimtenorm is daarbij belangrijk. Die helpt hogescholen om de juiste balans te vinden tussen ruimte voor kwalitatief goed onderwijs en het efficiënt inzetten van hun vastgoed.

Hans: “Voor het hbo bestaat geen landelijk geldende ruimtenorm. Veel hogescholen werken nog met eigen modellen die zijn gebaseerd op uitgangspunten van zo’n 25 jaar geleden. Deze zijn destijds opgesteld door de toenmalige Rijksgebouwendienst, die toen verantwoordelijk was voor de rijkshuisvesting. Sindsdien is het onderwijs sterk veranderd. Studenten zijn minder vaak op school, het onderwijs is anders georganiseerd en gebouwen worden op een andere manier gebruikt. Een actuele ruimtenorm die aansluit bij het onderwijs van nu ontbreekt nog.”

Minder intensief gebruik

Daarom onderzocht Teun Eekhout, student Facility Management aan Zuyd Hogeschool, in zijn afstudeeronderzoek hoe de bestaande ruimtenormen zich verhouden tot het werkelijke gebruik. “Mijn doel was om te onderzoeken hoeveel ruimte opleidingen nu daadwerkelijk gebruiken en hoeveel ze in de toekomst nodig hebben.” Voor locatie Nieuw Eyckholt in Heerlen bracht hij het huidige en toekomstige ruimtegebruik in kaart.

De resultaten laten zien dat de huidige ruimtenormen niet meer aansluiten op de praktijk. Teun: “De beschikbare ruimte wordt minder intensief gebruikt dan waar de huidige normen van uitgaan. De bezettingsdoelen worden niet gehaald. Er is eigenlijk sprake van onderbenutting van de huidige oppervlakte.”

Per opleiding anders

De verschillen tussen opleidingen zijn ook bepalend voor de benodigde ruimte. Hans: “Niet iedere opleiding gebruikt dezelfde ruimtes of trekt hetzelfde type student. Een opleiding met laboratoria of behandelkamers vraagt iets anders dan een opleiding die vooral reguliere leslokalen gebruikt.”

Daarom ontwikkelde Teun een methode die gebruikt kan worden om de benodigde ruimte per opleiding te berekenen. Teun: “Ik kijk daarbij naar het gewogen studentenaantal, de werkelijke bezettingsgraad, studentenprognoses, de verhouding tussen reguliere onderwijsruimten en specialistische vakruimten en de gewenste bezettingsgraad.”

> “De rol van het onderwijsgebouw verandert.

Nieuwe gebouwfunctie

De veranderende ruimtebehoefte komt niet uit de lucht vallen. Volgens Maykel Pelzer, docent vastgoedmanagement bij Zuyd Hogeschool, gebruiken studenten onderwijsgebouwen fundamenteel anders dan vroeger. “Vroeger gingen studenten naar school en werkten ze erbij. Nu werken studenten en gaan ze een beetje naar school. Daardoor verandert ook de rol van het onderwijsgebouw. Studenten zien het nu meer als een plek om elkaar te ontmoeten. Leren doen ze tegenwoordig overal.”

Die ontwikkeling herkent Annemieke Simon, beleidsadviseur en datamanager ruimtegebruik bij Avans Hogeschool. “De aandacht verschuift steeds meer naar ontmoetingsplekken en samenwerken. Op de locatie OpenX in Breda zitten al rond halfnegen studenten. Die plek wordt echt actief gebruikt. De aantrekkingskracht zit volgens mij in de afwisseling. Er zijn nisjes, huisjes en open plekken. Je zit met een groepje apart, maar blijft ook onderdeel van de ruimte.”

Ruimtenormen

In het onderzoek zijn de volgende uitgangspunten van Zuyd Hogeschool gehanteerd:

Reguliere onderwijsruimten zijn gedurende 80% van de geroosterde onderwijsuren bezet.

Praktijkruimten, zoals laboratoria en workshops, zijn gedurende 50% van de geroosterde onderwijsuren bezet.

Annemieke Simon, beleidsadviseur en datamanager ruimtegebruik Avans Hogeschool

Hans Fiering, Chief Corporate Real Estate, Zuyd Hogeschool
Teun Eekhout, student Facility Management
Maykel Pelzer, docent vastgoedmanagement

Volgens Maykel is een aantrekkelijke inrichting maar een deel van het verhaal. “Inrichting alleen is echter niet voldoende. We kunnen het gebouw inrichten zoals we willen, maar studenten komen vooral als ze de toegevoegde waarde van bijeenkomsten zien.”

Gebouw van de toekomst

De toekomst van onderwijsgebouwen ligt volgens Hans in meer samenwerking tussen verschillende partijen. Dat ziet hij ook voor de locatie Nieuw Eyckholt. “We willen ons aandeel in het gebouw verkleinen en ruimte bieden aan andere partijen. Vanaf 1 september zijn Vista College en de Vrije School Parkstad ook in het gebouw gehuisvest. Zo ontstaat meer reuring. Ik verwacht dat mbo, hbo en universiteiten in de toekomst vaker ruimtes met elkaar zullen delen. Door functies en gebruikers te combineren, kunnen gebouwen intensiever worden gebruikt en ontstaat meer verbinding met de omgeving.”

> “Laat de uitzondering niet de basis worden.

Niet op pieken plannen

Hans: “We moeten vooral anders gaan nadenken over huisvesting. Een roostermaker zei tegen mij: als ik een gezin heb met vijf kinderen, heb ik een auto met zeven zitplaatsen nodig. Daar ben ik het niet mee eens. Negentig procent van de tijd zit je alleen in die auto. Dan koop je een kleinere auto en huur je vier keer per jaar een grotere. Laat de uitzondering niet de basis worden.”

Zuyd wil die gedachte nu ook in de praktijk brengen. Hans: “We gaan per opleiding kijken welke ruimtenorm het beste past. Daarna gaan we samen met de roostering kijken waar de pieken in de bezetting zitten en hoe we die beter kunnen spreiden.”

Nieuw op de markt

Menstruatieproducten op school

Een inclusief schoolgebouw begint bij goede voorzieningen. De nieuwe Tork Dispenser voor Menstruatieproducten biedt een praktische oplossing waarmee scholen leerlingen eenvoudig toegang geven tot menstruatieproducten in sanitaire ruimtes.

Menstruatie is een normaal onderdeel van het leven, maar niet iedereen heeft altijd direct toegang tot de juiste producten wanneer dat nodig is. Met deze dispenser kunnen scholen bijdragen aan een veilige en inclusieve omgeving waarin leerlingen zich prettig en ondersteund voelen.

De dispenser bevat een assortiment Libresse producten; inlegkruisjes, maandverband en tampons. Zo kunnen leerlingen eenvoudig kiezen voor het product dat het beste aansluit bij hun behoefte op dat moment.

De dispenser is ontwikkeld met oog voor gebruiksgemak en sluit aan bij de dagelijkse praktijk van facilitair managers, conciërges en schoonmaakteams. Een vaste plek voor menstruatieproducten in de sanitaire ruimte maakt het beheer eenvoudiger en draagt bij aan een inclusieve sanitaire ruimte.

Met Tork Menstruatieproducten maak je als school een concrete stap richting meer welzijn, inclusiviteit en zorg voor iedere leerling.

Goede sanitaire voorzieningen dragen bij aan een prettige schoolomgeving. Met de Tork Dispenser voor Menstruatieproducten maak je menstruatiezorg eenvoudig toegankelijk voor iedereen.

Leren presenteren

Je kent het wel: met trillende handen voor een groep staan. Presenteren is nu eenmaal spannend. Maar hoe leer je het echt goed?

De Hogeschool Utrecht heeft een AI-coach ontwikkeld voor mensen die moeite hebben met presenteren. Met deze tool kun je presentaties oefenen zonder direct voor een groep te hoeven staan.

Met Honest Mirror neem je je presentatie op, waarna de AI deze analyseert op onder meer houding, bewegingen, gebaren en lichaamstaal. Zo kijkt de tool bijvoorbeeld of je voldoende oogcontact maakt met het publiek en of je je armen op een natuurlijke manier gebruikt. Op basis van wetenschappelijke literatuur geeft de AI-coach vervolgens feedback.

De AI-coach kan door scholen worden ingezet om studenten te trainen in presenteren. Het programma is daarnaast ook gratis beschikbaar voor mensen die geen student zijn.

Privacy en veiligheid staan centraal. Alles gebeurt op je eigen apparaat. Je gegevens worden niet opgeslagen of gedeeld met andere systemen. Jij bepaalt zelf wat er met je video's gebeurt en kunt het op ieder moment verwijderen.

www.honestmirror.nl

Duurzaam spelen

Wil je als school een stap zetten op het gebied van duurzaamheid? Novum Nederland ontwikkelt en levert duurzame speel- en sporttoestellen voor onder meer scholen, openbare ruimtes, kinderopvanglocaties en gemeenten.

Het assortiment bestaat uit speeltoestellen, outdoor fitnesstoestellen, klimtoestellen, schommels, glijbanen en openbaar meubilair. Bij de ontwikkeling ligt de nadruk op duurzaamheid, robuustheid en langdurig gebruik.

De toestellen zijn gecertificeerd volgens de Europese normen EN 1176 en EN 1177, die eisen stellen aan de veiligheid van speeltoestellen en valdempende ondergronden. Daarnaast zijn de toestellen vandalismebestendig en onderhoudsvriendelijk, waardoor ze geschikt zijn voor intensief gebruik op schoolpleinen en in de openbare ruimte.

Op de website is de catalogus voor 2026 beschikbaar. Hierin zijn alle producten opgenomen, inclusief 3D-tekeningen die kunnen helpen bij het ontwerpen of vernieuwen van een schoolplein.

www.novumnederland.nl

Rooster zonder telefoon

Steeds meer scholen voeren een algeheel telefoonverbod in. Om toch eenvoudig het rooster te kunnen bekijken, ontwikkelde AENC een interactief roosterpunt waarmee leerlingen en docenten hun persoonlijke rooster kunnen raadplegen. Door een schoolpas of tag bij een zuil te scannen, verschijnen direct het persoonlijke rooster en eventuele roosterwijzigingen op het scherm.

De roosterpunten worden geplaatst op centrale locaties in het schoolgebouw, bijvoorbeeld langs veelgebruikte looproutes. Het systeem is gekoppeld aan het roostersysteem van de school, waardoor wijzigingen automatisch worden doorgevoerd en de getoonde informatie actueel blijft.

Ook informatie over lesuitval, lokaalwijzigingen en benodigde lesmaterialen is eenvoudig te raadplegen. Zo hebben leerlingen en docenten de belangrijkste informatie voor de volgende les snel beschikbaar.

www.aenc.nl

Eigen schoolboeken

Veel leermiddelen houden het meestal maar één schooljaar vol. Daarna gaan ze linea recta de prullenbak in, terwijl scholen er honderden euro's per leerling voor betalen. Scholen zijn de hoge kosten en het snelle verval zat. Daarom sluiten steeds meer scholen aan bij Neon, een nieuwe coöperatieve uitgever van schoolboeken.

Neon bestaat uit leraren, schoolleiders en schoolbesturen en zet zich in voor betere, duurzamere en betaalbare schoolboeken. De lesmethoden worden samen met scholen ontwikkeld, zodat ze beter aansluiten bij de praktijk.

Neon stelt schoolboeken en lesmethodes samen voor PO en VO – gemaakt door eigen auteurs, aanpasbaar door leraren zelf en gedeeld via een bibliotheek waarin scholen elkaars aanpassingen kunnen hergebruiken.

Inmiddels zijn bijna 1.500 scholen aangesloten, met in totaal zo'n 650.000 leerlingen.

www.neon.nl

Een school waar ieder kind een plek vindt

Directeur Nick Bus voert open gesprekken over thuisonderwijs

Door: **Willemijn van Bree**

“Alle kinderen verdienen een goede plek; het maakt mij niet uit wie of waar het is”, zegt Nick Bus, directeur-bestuurder van basisschool De Kraanvogel in het Gelderse Kranenburg. Sinds 2023 staat hij aan het roer van deze school, die zo’n veertig leerlingen telt. Steeds vaker ziet hij ouders die thuisonderwijs geven aankloppen bij De Kraanvogel. Voor kinderen die nergens anders een plek vinden, gaat hij het gesprek aan.

Openhartig gesprek

Nick: “Je moet ouders proberen te begrijpen. Ze hebben toentertijd een weloverwogen beslissing genomen om voor thuisonderwijs te kiezen. Daar is een reden voor geweest. Het kan met reizen te maken hebben; thuisonderwijs is dan praktischer. Het kan ook dat ze tegen het systeem aanlopen. Daar kan ik me ook wel iets bij voorstellen. Moet je het altijd eens zijn met de huidige manier van onderwijs? Of kan je ook anders denken?”

> “Een kind is geen pak melk

Buiten de lijntjes

“Als ouders hier op verkennend gesprek komen, zeg ik altijd: als je verwacht dat we jouw kind vergelijken met een ander, dan moet je een andere school zoeken”, vertelt Nick. “Wij kijken naar jouw kind, hoe het gaat en wat wij denken dat goed past.”

“Een kind is geen pak melk”, is een uitspraak die hij vaker gebruikt. Bij De Kraanvogel geven ze geen cijfers meer. Leerlingen vullen zelf een deel van hun rapport in en vergelijken dat met de inschatting van de leerkracht. Nick: “We doen het hartstikke goed op de doorstroomtoets en doen twee keer per jaar de Cito-toets. Aan dat soort dingen ontkom je niet echt. Wij kleuren buiten de lijntjes, maar wel binnen de kaders.”

Open deuren, korte lijnen

De lijnen met de ouders houden ze kort. Nick: “Wij zijn geen school die de deuren sluit als een ouder wil binnenkomen. Op veel scholen zie je dat ouders bij de kleuterklas nog wel binnen mogen komen, maar dat ze na groep 3 eigenlijk buiten moeten blijven. Bij ons kan je van 1 tot 8 gewoon binnenkomen om te praten.”

Noaberschap

Die korte lijnen, zowel met ouders als binnen het kleine team, maken volgens Nick het verschil. Samen kijken ze naar wat wél kan. Nick: “Wij willen naar mogelijkheden kijken, ook voor de kinderen die bepaalde uitdagingen hebben. Soms is de oplossing binnen een paar dagen gevonden en soms duurt het even. Maar we doen het samen en zoeken die verbinding met elkaar. In de Achterhoek noemen we dat ‘noaberschap’.”

Trots op het team

“We gaan het gesprek met ouders aan, misschien wel wekelijks of maandelijks”, vertelt Nick. “Dan draaien we aan allerlei knoppen om te doen wat nodig is. Daar zijn we als team heel goed in. Mijn teamleden werken hier al vijftien jaar of langer en zijn echt van kwaliteit. We hebben een gedragsspecialist en een intern begeleider. Daarnaast moet ik zeggen dat iedereen zich twee slagen in de rondte werkt.”

Kwaliteit in kleinschaligheid

De kwaliteit van De Kraanvogel is in het kleine Kranenburg wel bekend, maar ook buiten het dorp. Nick: “Ik krijg kinderen van verder weg die echt specifiek voor ons komen, omdat onze kwaliteit en visie op onderwijs zo goed bij ze aansluiten.”

Volgens Nick heeft de kleine schaal daar ook een aandeel in. “Als kleine school kunnen we soms wat meer”, zegt hij, iets wat hij ook terugkrijgt van omliggende scholen. “Wij kijken echt naar het individu en daardoor kunnen we problemen oplossen die reguliere scholen vaak niet voor elkaar krijgen.”

> “Wij hebben een hoge standaard

Inclusief, maar eerlijk

Nick: “Er zitten wel grenzen aan wat we kunnen. Inclusief onderwijs betekent niet dat alles kan. Speciaal basisonderwijs kan een goede plek zijn voor kinderen die gedragsmatige ondersteuning nodig hebben.” Waar nodig verwijst Nick dan ook door naar het speciaal onderwijs, zonder dat daar een stigma aan hoeft te kleven.

“Je wilt een bepaalde kwaliteit bieden en wij hebben een hoge standaard”, zegt Nick. “Dan moet je beslissingen nemen die voor de school en voor de individuele leerlingen goed zijn. We kijken altijd wat er mogelijk is, maar het moet niet ten koste gaan van de kinderen die er al zitten. Dat heeft ook te maken met hoeveel kinderen je toelaat. Een klas van 25 leerlingen is voor ons echt de max.”

Ruimte in het groen

Aan ruimte komen de kinderen op school niet tekort. Nick: “We hebben een schoolgebouw uit 1987 met ruim opgezette lokalen en veel groene buitenruimte. Daarnaast hebben we een voetbalveld en een moestuin van vierhonderd vierkante meter. Door die grote omgeving hebben de kinderen weinig incidenten.”

Bewegend leren is voor de school belangrijk. De gymzaal zit aan het gebouw vast en soms wordt er in de moestuin rekenles gegeven. Ook lassen ze, geïnspireerd door het Finse onderwijs, drie pauzes per dag in. Nick: “De pauzes zijn echt een moment van ontladen waarin de kinderen allemaal naar buiten gaan.”

Ook voor de buurt

De buurt maakt regelmatig gebruik van de ruimte in en rondom de school. Nick: “Soms zijn het ongeschreven regels, soms beschreven. We hebben bijvoorbeeld een samenwerking met de voetbalclub naast de school. Wij mogen met de kinderen lekker op het voetbalveld spelen en zij gebruiken onze gymzaal bij slecht weer, zodat de kinderen niet verzuipen als het bar en boos is.”

“Je bent een spil in het web met alles en iedereen. Kranenburg is een klein dorpje met zo’n 200 tot 250 bewoners. Onze school – samen met één of twee andere plekjes – houdt het dorp levendig. Als onze school zou wegvallen, denk ik dat de vergrijzing enorm zou toenemen.”

Vrijstelling leerplicht in de schijnwerpers

Artikel 5b van de Leerplichtwet biedt ouders al decennia de mogelijkheid om vrijstelling van de leerplicht aan te vragen bij ‘overwegende bedenkingen’ tegen de richting van scholen in de buurt. In het schooljaar 2025-2026 kregen naar schatting ruim 2.800 kinderen thuisonderwijs in Nederland.

Op 21 april 2026 scherpte de Hoge Raad het toetsingskader hiervoor aan: bij een openbare school binnen redelijke afstand – 6 kilometer voor het primair onderwijs, 20 kilometer voor voortgezet onderwijs – is een succesvol beroep op deze vrijstelling nog nauwelijks mogelijk. De wet zelf bleef ongewijzigd.

Een maand later, op 19 mei 2026, zond BOOS een aflevering uit over kinderen zonder zicht van school of overheid. De uitzending zette het gebrek aan toezicht op thuisonderwijs op de kaart en leidde in meerdere gemeenten tot Kamer- en raadsvragen over toezicht en regelgeving. Voor scholen als De Kraanvogel betekent dit dat ouders die eerder voor thuisonderwijs kozen, zich vaker oriënteren op een overstap, aldus directeur Nick Bus.

Nick Bus, directeur-bestuurder van basisschool De Kraanvogel

De moestuin van basisschool De Kraanvogel

Liefde als fundament voor goed werkgeverschap

De mensgerichte onderwijsorganisatie van de toekomst: van HR naar HX

Door: **Sven Hogervorst**

Onderwijs draait om menselijke ontwikkeling. Maar wie zorgt voor de mensen die iedere dag de ontwikkeling van anderen mogelijk maken? In dit artikel betoog ik dat werkelijk mensgerichte onderwijsorganisaties beginnen bij een eenvoudig uitgangspunt voor goed werkgeverschap: liefde.

De mens centraal

Er is weinig menselijker dan ons verlangen om te leren, onszelf te ontwikkelen en de wereld om ons heen te begrijpen. Onderwijs raakt daarmee aan iets fundamenteels van het mens-zijn. Het stelt ons in staat talenten te ontwikkelen, onze horizon te verbreden en ons te verhouden tot onszelf, anderen en de samenleving.

Vanwege het maatschappelijk belang van onderwijs besteden we terecht veel aandacht aan onderwijskwaliteit en het welzijn en de ontwikkeling van leerlingen en studenten. Het onderwijs kampt echter met grote personeelstekorten, de werkdruk is hoog en technologie en AI veranderen het werk in rap tempo.

Met de schaarser wordende menskracht wordt het steeds uitdagender kwalitatief goed onderwijs te blijven organiseren. Het centraal stellen van medewerkers wordt dan ook steeds urgenter. Maar hoe doe je dat?

Van HR naar HX

In mijn promotieonderzoek naar mensgerichte organisaties vertrek ik vanuit een andere kijk op mensen in organisaties: een medewerker is niet uitsluitend een 'human resource' waarmee organisatiedoelen worden gerealiseerd, maar een mens wiens leven mede wordt gevormd door de organisatie waarin diegene werkt.

Organisaties die goed voor hun medewerkers zorgen, doen dat vaak omdat het iets oplevert. Bijvoorbeeld, betrokken medewerkers die productiever zijn, een lager verzuim en/of het behouden van schaars talent. Dat zijn allemaal relevante en legitieme redenen, maar ze blijven instrumenteel.

Een werkelijk mensgerichte organisatie ziet het bijdragen aan het welzijn van haar medewerkers echter als een doel op zichzelf en laat dit blijken door positieve menselijke ervaringen, 'human experience', centraal te stellen. En precies daar komt de meest fundamentele emotie voor de mens in beeld: liefde.

Liefde op het werk?

Het woord liefde roept in organisaties al snel ongemak op. Liefde associëren we met partners, familie en intimiteit. Maar daarmee reduceren we liefde tot haar romantische betekenis. Al in de klassieke filosofie werden verschillende vormen van liefde onderscheiden.

De eerste betekenis, 'eros', verwijst naar verlangende of romantische liefde, de tweede, 'philia', naar vriendschappelijke verbondenheid en tot slot de derde, 'agapè', naar een meer belangeloze liefde: een fundamentele gerichtheid op het goede van de ander. Met name deze laatste betekenis van liefde is voor organisaties relevant.

Liefde als 'agapè' kan in een werkcontext worden begrepen als de oprechte betrokkenheid bij het welzijn en floreren van de ander, omwille van die ander. Dat laatste is essentieel. Zodra ik alleen goed voor jou zorg omdat jij daardoor harder werkt, langer blijft of betere resultaten behaalt, staat uiteindelijk niet jouw welzijn, maar een ander doel centraal.

Liefde doorbreekt dus die instrumentele logica. Juist in het onderwijs zou dat eigenlijk niet revolutionair moeten klinken. Zorg, aandacht en betrokkenheid behoren immers tot de kern van de pedagogische relatie. Waarom zouden we diezelfde grondhouding dan niet toepassen op de mensen die het onderwijs verzorgen?

Liefde in de praktijk

Eerder sprak ik over liefde als fundamentele emotie, wat de indruk kan geven dat liefde iets passiefs is. Niets is echter minder waar, want liefde is bovenal een werkwoord. Het krijgt pas betekenis wanneer het wordt vertaald naar actie en zichtbaar wordt in de dagelijkse organisatie van werk.

Dat begint al bij binnenkomst. Een nieuwe medewerker die op een spannende eerste werkdag nauwelijks wordt opgevangen, ervaart weinig betrokkenheid. Liefde gaat in essentie om de kwaliteit van aandacht die we aan iets geven, omdat datgene waardevol voor ons is. Dit hoeft dus niet ingewikkeld te zijn: iemand welkom heten, tijd maken, luisteren en werkelijk geïnteresseerd zijn in wat iemand nodig heeft.

Daar ligt ook een cruciale opdracht voor leiders. Hun verantwoordelijkheid is niet alleen om mensen aan te sturen,

maar vooral om de omstandigheden te creëren waarin zij kunnen floreren. Bijvoorbeeld, door te zorgen dat de belangrijkste menselijke basisbehoeften worden vervuld: verbinding, autonomie, ontwikkeling en zingeving.

De diverse kanten van liefde

Liefde betekent nadrukkelijk niet dat alles goed is. Wie werkelijk om een medewerker, leerling én de onderwijsgemeenschap geeft, moet soms juist een moeilijk gesprek voeren. Mensgericht leiderschap vraagt daarom om compassie én duidelijkheid, autonomie én verantwoordelijkheid, nabijheid én professionele afstand.

Denk aan Zweinstein uit Harry Potter. Voor Harry is de school meer dan een plaats waar hij leert toveren: zij vormt een bedding waarin hij vriendschap, betekenis en een thuis vindt. Achter die gemeenschap staan onderwijsprofessionals die verschillende vormen van liefde belichamen. Anderling is streng én betrokken, Hagrid ziet wie anderen over het hoofd zien en Perkamentus geeft als echte dienende leider vanuit een helder moreel kompas richting én ruimte.

Hoewel liefde op zichzelf haaks staat op instrumentaliteit, staat liefde dus niet tegenover prestaties. Wanneer je als werkgever daadwerkelijk geeft om je mensen, geven zij het beste van zichzelf. Er ontstaat wederkerigheid. Daarmee is liefde geen 'zachte' toevoeging aan goed werkgeverschap, maar een krachtig strategisch fundament voor toekomstbestendige en florerende onderwijsgemeenschappen.

Samenvattend

Wie wil dat leerlingen en studenten floreren, moet ook zorgen dat onderwijsprofessionals kunnen floreren. Liefde, het goede willen voor de ander omwille van die ander, biedt daarvoor een belangrijk en krachtig fundament. De beweging van HR naar HX begint daarom met één eenvoudige vraag: ervaren onze mensen, elke dag weer, dat wij daadwerkelijk om hen geven?

Scan de QR code om in een podcast meer te horen over liefde als fundament voor mensgericht organiseren.

Sven Hogervorst is promovendus in humanistisch management aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en werkt als organisatieadviseur bij het HR-bureau Rvdb. Hij studeerde Human Resource Management (BSc), Filosofie (BA) en Bedrijfsethiek (MA) en is co-auteur van het boek 'Ethiek en Human Resource Management' (2023). In zijn werk vertaalt hij filosofische inzichten naar HR-strategieën en praktijken die duurzame waarde creëren voor mensen, organisaties en de samenleving als geheel.

Sven is spreker op het congres HRM voor het Onderwijs op 24 november, met het thema 'De mensgerichte onderwijsorganisatie van de toekomst: van HR naar HX'.

Marcel Huijgens, directeur van basisschool De Driehoek

Vier kindgebouwen krijgen Rosewood als eigenaar

“Eindelijk kunnen we weer vooruit kijken”

Door: **Dieuwke Morren**

In zijn eerste weken als directeur van basisschool De Driehoek in Hilvarenbeek, in 2023, kreeg Marcel Huijgens te horen dat de woningcorporatie Leystromen het gebouw van zijn school wilde verkopen. Begin 2026 was het zover. “Eindelijk kunnen we weer vooruit kijken”, zegt Marcel.

Marcel: “Dat het gebouw van een corporatie was, vond ik eerst vreemd, want meestal zijn deze gebouwen van een school of gemeente. Het proces daarna was voor mij ook enigszins verwarrend en duurde lang. Er werden verschillende geïnteresseerde partijen door het gebouw rondgeleid. Ineens merk je dat je school onderdeel is van een verkoopproces. Daarna werd het weer stil en verdween het proces grotendeels achter de schermen.”

> “Fijn dat er nu duidelijkheid is

Plannen in de wacht

Marcel: “Ondertussen ging het onderwijs gewoon door. Wel had de onzekerheid over het eigendom gevolgen. Omdat Leystromen wilde verkopen werden investeringen uitgesteld. Er werd steeds gekeken wat nog wel en niet verstandig was om te doen. De leerlingen merkten dat ook. De leerlingenraad vroeg: ‘Waarom hebben we nog geen zonnepanelen op het dak?’. Ik dacht: zodra duidelijk is wie de nieuwe eigenaar wordt, kunnen we dat gesprek aangaan. Dat duurde best lang. Tegelijkertijd begrijp ik ook wel dat het proces tijd nodig had. De gemeenteraad wilde goed uitzoeken welke voorwaarden nodig waren als een commerciële partij eigenaar zou worden van een schoolgebouw. Ik vind het daarom vooral fijn dat er nu duidelijkheid is. Nu kunnen we weer stappen vooruit zetten.”

Complex door erfpacht

Het gebouw van basisschool De Driehoek is een van de vier gebouwen met een maatschappelijke bestemming die corporatie Leystromen heeft verkocht. Naast deze school in Hilvarenbeek, gaat het om twee scholen in Goirle en een kinderdagverblijf in Gilze en Rijen. De corporatie wilde zich vooral richten op woningen. Onderwijshuisvesting paste daar niet meer bij. Sinds april 2026 is Rosewood Investment Managers eigenaar van deze gebouwen. Zij doen ook het onderhoud van de gebouwen.

Hoewel het om vier scholen in één transactie gaat, verschilt de juridische positie van de betrokken gemeenten per locatie. Vooral die rond De Driehoek in Hilvarenbeek was complex. De Driehoek staat namelijk op grond van de gemeente. Dat betekent dat niet alleen het pand van eigenaar moest wisselen, maar ook de erfpachtovereenkomst moest worden overgedragen aan Rosewood. Dat lag gevoelig in de gemeenteraad. Daarom koos het College van Burgemeesters en Wethouders ervoor eerst de raad te polsen.

Gemeenteraad betrokken

De kwestie werd in 2024 meermaals en uitgebreid in de gemeenteraad van Hilvarenbeek besproken. De raad had vragen over de informatievoorziening en de vraag of Hilvarenbeek het pand niet zelf had moeten kopen. Daarbij speelde de vraag of verkoop aan een commerciële vastgoedpartij voldoende zekerheid bood voor de onderwijsfunctie en de langjarige huurrelatie van de gemeente. Ook wilde de raad dat Leystromen de opbrengst van de verkoop (netto € 2,3 miljoen) weer in woningen

in Hilvarenbeek zou investeren. In oktober 2024 gaf het College definitief toestemming voor de overdracht van de erfpachtovereenkomst van de grond onder De Driehoek. Daarmee werd de verkoop door Leystromen juridisch mogelijk.

> “De gemeente blijft huurder

Langdurige relatie

Leystromen had voor deze verkoop bewust gezocht naar een partij die wil investeren in maatschappelijk vastgoed en een langdurige relatie. Zo kwam ze bij Rosewood uit. Rosewood is al acht jaar actief als belegger in maatschappelijk vastgoed, onder meer op het gebied van onderwijs, zorg en gemeenschapsvoorzieningen. De afspraken over het maatschappelijke gebruik van De Driehoek zijn volgens Leystromen in een brief aan de gemeenteraad vastgelegd in de koopovereenkomst. Met de verkoop is het gebouw van eigenaar verwisseld, maar de huursituatie blijft gelijk. De gemeente blijft huurder van het gebouw en de bestaande huurovereenkomst blijft van kracht. Die loopt, inclusief de verlengingsoptie van de gemeente, uiterlijk tot 2065. Daarmee is de onderwijsfunctie voor langere tijd vastgelegd.

Meegroeien met de school

Directeur Marcel is benieuwd hoe de toekomst er in de praktijk uit gaat zien. “Onze school staat midden in een nieuwbouwwijk die de komende jaren verder groeit. Toen de school hier begon, telde het ongeveer 180 leerlingen. Inmiddels zijn dat er ruim driehonderd en we verwachten dat dat de komende jaren nog zal toenemen. We komen straks drie of vier lokalen tekort. Ik ben benieuwd of Rosewood ook wil meedenken over hoe we kunnen meegroeien.” Inmiddels zijn partijen daarover met elkaar in gesprek.

Meer informatie

Meer openbare informatie over de verkoop van de vier gebouwen door Leystromen is te vinden op de website van Bouwstenen voor Sociaal.

Het werkveld maatschappelijk vastgoed heeft frisse denkers en doeners nodig!

Introductieprogramma maatschappelijk vastgoed

Daarom heeft Bouwstenen voor Sociaal een introductieprogramma opgezet voor gemotiveerde mensen die écht maatschappelijke impact willen maken.
Het is een praktijkgericht inhoudelijk programma, dat organisaties ondersteunt in de opleiding en begeleiding van de nieuwe medewerker.

In dit programma werken trainees en zij-instromers samen met koplopers uit het werkveld, krijgen ze de nieuwste inzichten mee en groeien ze razendsnel naar een sleutelpositie binnen hun organisatie. De inhoud van het programma staat als een huis, blijkt uit de evaluatie van eerdere deelnemers.

Het basisprogramma is één jaar en vraagt gemiddeld een halve dag in de week aan tijdsinspanning. De rest van de tijd zijn de deelnemers gewoon aan het werk bij een gemeente, schoolbestuur of bedrijf.

Meer weten?
Stuur een mail naar trainees@bouwstenen.nl of bel 033-2584337.

BOUWSTENEN VOOR SOCIAAL

De Groene Draad brengt structuur

Summa en Fontys werken samen aan duurzaam onderwijs

Door: **Willemijn van Bree**

“Duurzaamheid is geen vrijblijvende opgave meer, het is onze opleidingsplicht”, zegt Guido van Eijk, practor Duurzaamheid en Energietransitie bij Summa in Eindhoven. Hij ontwikkelde samen met andere partijen de Groene Draad: een stappenplan waarmee mbo-teams duurzaamheid structureel in het onderwijs kunnen verankeren. Sinds dit jaar buigt ook Fontys Hogeschool zich over het document, met als doel het te vertalen naar het hbo.

Ontstaan bij Summa

Guido is veertien jaar teamleider geweest bij Summa Elektro- en Installatietechniek, waar elektriciens en loodgieters van de regio worden opgeleid. Hij merkte dat docenten nauwelijks tijd kregen om structureel in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen, zoals duurzaamheid. Guido: “Ik vind het mede onze verantwoordelijkheid om de vakprofessionals van de toekomst niet alleen op te leiden tot een goede vakman, maar tot een kritische, duurzame, bewuste vakman. Dat ze hun vak uitoefenen met niet alleen de benodigde vakkundigheid, maar ook met een kritische reflectie op wat ze doen, hoe ze dat doen en of het bijdraagt aan een betere wereld.”

> “
> We deden het niet bewust

Samenhang nodig

Guido: “Ik ben een onderzoek gestart bij de betrokken opleidingen en heb interviews gehouden met docenten. Ik merkte dat duurzaamheid bij veel mensen, zeker bij technici, veel weerstand opriep, maar ook dat er in de opleiding al best veel gedaan werd met duurzaamheid. Er was alleen geen samenhang en we deden het niet bewust. Daar heb ik een stappenplan op geschreven.”

Samen met de MBO-raad, Leren voor Morgen en kennisinstituut CINOP groeide dat uit tot een document voor het mbo met negen stappen om duurzaamheid structureel in het curriculum te verwerken. Inclusief de competenties die studenten nodig hebben om kritisch hun vak uit te oefenen.

Korte lijnen

Vanwege de korte lijnen tussen de onderwijsinstellingen in Eindhoven kwam de Groene Draad bij de hogeschool Fontys terecht, vertellen Elke van der Valk en Geert van Seeters, projectleiders bij Fontys Green Office. Elke: “We werken nauw samen met de Green Office van Summa en Technische Universiteit Eindhoven. We zijn allemaal enthousiast om mbo, hbo en wo

met elkaar te verbinden en delen de hele tijd kennis, documenten en ons netwerk met elkaar."

Leren van anderen

De Groene Draad sluit goed aan bij waar Fontys mee bezig is. "Twee jaar geleden hebben we de opdracht vanuit het college van bestuur gekregen om duurzaamheid te laten landen in alle curricula van de hogeschool", vertelt Elke. "Toen Summa met de Groene Draad aankwam, waren we aangenaam verrast dat ze er al zoveel werk in hadden gestoken. We willen graag leren van mensen die ergens al hard aan gewerkt hebben in plaats van dat we het wiel opnieuw moeten uitvinden. We zagen het document als een heel mooi begin om te vertalen naar het hbo."

Vertaalslag naar hbo

Hoe die vertaling er precies uitziet, "is nog zoeken", zegt Leander Menkveld, communicatieadviseur voor Fontys Green Office. "Het hbo moet steeds de link met onderzoek maken, terwijl het mbo meer gericht is op directe praktijkvoorbeelden. Dus we zoeken nu voornamelijk naar hoe we het onderzoek kunnen verbinden met zichtbare impact." Geert voegt toe: "Doordat het mbo een andere structuur kent dan het hbo, moet je ook de taal en terminologie geschikt maken."

> "Niet altijd in een rechte lijn

Cultuur bepaalt de route

Geert: "De negen stappen an sich zijn één-op-één over te nemen, maar de uitvoering en de te bewandelen weg is deels cultuurbepaald. Bij Fontys leggen we niet te veel op. Tegelijkertijd willen we af van die vrijblijvendheid rond duurzaamheid. We proberen te verbinden, faciliteren en inspireren, om zo mensen mee te krijgen. Vanaf het najaar beginnen we met koplopers. We gaan de komende twee collegejaren elk halfjaar kleinschalige leergroepen organiseren – voor de opleidingen en instituten die er klaar voor zijn – die de negen stappen van de Groene Draad gaan doorlopen. Dit zal niet altijd in een rechte lijn gaan. Als organisatie moet je deze koplopers ondersteunen. Fontys Green Office gaat dat faciliteren in werkvormen, met een toolbox en met coaching en supervisie. Voordat ze starten, willen we een nulmeting hebben. Zo kunnen we goed vergelijken waar iedereen staat en leren we van elkaar."

Die nulmeting is een vereiste om ondersteund te worden in het traject. De inhoud blijft aan de opleidingen en instituten zelf, bijvoorbeeld met welke Sustainable Development Goals of leeruitkomsten ze aan de slag gaan. Geert: "Wij kunnen het niet voor ze doen, maar we kunnen ze wel helpen. Vanuit het college van bestuur hebben we budget voor twee jaar gekregen met als doel alle curricula en bijbehorend onderzoek inhoudelijk te verduurzamen."

Meer dan curriculum

Guido sluit af: "Het is van belang om bij dit proces niet alleen te richten op curriculum en didactiek, maar ook op de bedrijfsvoering en de omgeving. Bij het implementeren van duurzaamheid in het onderwijs moet je uitgaan van de 'whole school approach', waarbij je je niet alleen richt op de lesstof, maar ook op hoe een hele onderwijsorganisatie duurzaamheid oppakt."

"Waartoe leren we eigenlijk? Wat is je duurzame ambitie?", stelt Guido. "Als je die ambitie ook meeneemt in je bedrijfsvoering, inkoop en catering, dan laat je zien dat de beweging gaande is en geef je zelf het goede voorbeeld."

Guido van Eijk, practor Duurzaamheid en Energietransitie bij Summa
fotografie: fotostudio FABRO

Elke van der Valk, projectleider bij Fontys Green Office

Geert van Seeters, projectleider bij Fontys Green Office

Gezien & gelezen

Leraren luiden noodklok

Volgens de nieuwe regeringsplannen moeten leerlingen uit het speciaal onderwijs vanaf 2035 zoveel mogelijk naar het regulier onderwijs. Onderwijspersoneel maakt zich zorgen over deze ontwikkeling. Onderwijsbonden AOb, CNV en FvOv overhandigden op 19 mei het rapport ‘Help(t) inclusief onderwijs?’ aan de Tweede Kamer.

Het rapport is gebaseerd op een enquête onder 9.100 leraren en ondersteuners uit het regulier en speciaal onderwijs. Grote en complexe klassen, oplopende administratieve lasten en extra zorgtaken verhogen de werkdruk en maken het moeilijker om leerlingen voldoende aandacht te geven. Ook missen leraren en schoolleiders tijd, budget en vervangingsruimte voor professionele ontwikkeling. Door personeelstekorten staan daarnaast differentiatie en begeleiding van leerlingen onder druk. Ook de schoolgebouwen zijn niet altijd klaar voor inclusief onderwijs. Ruimtes voor extra begeleiding, rust en kleine groepen zijn schaars. Minder dan de helft van de basisscholen beschikt bovendien over brede ingangen, liften of aangepaste toiletten.

www.nationaleonderwijsgids.nl

Vignet Gezonde School

Vanaf schooljaar 2026-2027 introduceert Gezonde School een nieuwe vorm van het vignet Gezonde School. De aanpak is opnieuw bekeken, omdat het vignet volgens Gezonde School niet genoeg impact had en voor scholen tot een hoge administratieve last leidde. De nieuwe opzet moet duidelijker laten zien welke bijdrage scholen leveren aan de gezondheid en het welzijn van hun leerlingen.

De nadruk ligt op het stimuleren van scholen om structureel en integraal aan gezondheid te blijven werken. Scholen kunnen het vignet behalen door eerst te voldoen aan ‘Werken aan de basis’. Daarmee werken zij aan overzicht, draagvlak en een positief en inclusief schoolklimaat. Daarnaast behalen scholen drie of vier gezondheidsthema’s. Nieuw is dat alle tien gezondheidsthema’s van Gezonde School meetellen. Een thema is behaald wanneer alle kernacties zijn uitgevoerd en de afrondende vragen zijn ingevuld.

www.gezondeschool.nl

GEZONDE SCHOOL

Eerste Digital Schools Award

Basisschool De Liereling in De Lier is de eerste Nederlandse school met de Europese Digital Schools Award, een programma dat sinds 2015 bestaat in het Verenigd Koninkrijk. De onderscheiding gaat naar scholen die digitale geletterdheid structureel hebben verweven in onderwijs en beleid. De Liereling nam dit op in het ICT-beleidsplan en verwerkte het in alle leerjaren, met les in mediawijsheid, informatievaardigheden, digitaal creëren en computational thinking. Bij de ontwikkeling gebruikte de school Selfie-metingen om haar digitale niveau in kaart te brengen.

Directeur Esther Malestein-Bultink: “Het traject hielp ons om in kaart te brengen waar we staan, wat goed gaat en waar nog aandachtspunten liggen.”

www.wos.nl

Studeren op eigen plek

Hogeschool Utrecht (HU) start dit studiejaar (2026/2027) met Beyond Campus, een hybride leerroute binnen de bachelor International Creative Business. Studenten volgen onderwijs in blokken van tien weken, grotendeels vanaf een zelfgekozen locatie, met behoud van begeleiding, kwaliteit en binding met medestudenten. Elk blok begint met een driedaagse bootcamp op de HU-campus, gericht op samenwerking en projectwerk. Daarna volgt online onderwijs met vaste contactmomenten.

De route is bedoeld voor studenten voor wie de campus niet altijd optimaal werkt, zoals studenten met autisme, topsporters, ondernemers of mantelzorgers. Beyond Campus vervangt het voltijdprogramma niet, maar is een volwaardige aanvulling met dezelfde eindkwalificaties. De leerroute wordt nauwkeurig gemonitord op studiesucces en kwaliteit.

www.hu.nl

De conciërge van 12

In deze documentaire zie je Johannes (12), leerling én conciërge op zijn basisschool in Twijzelerheide. Hij had lang moeite met stilzitten en was in de klas een uitdaging voor leraren. Meester Jelmer zag zijn talent en liet hem praktische taken oppakken: koffie zetten, stoelen repareren, het plein vegen. Al snel maakte Johannes zich onmisbaar. Leerlingen en leraren noemen hem 'meneer Johannes'. "Ik ben niet alleen leerling, maar ook conciërge", zegt hij.

Het NOS Jeugdjournaal volgde Johannes in zijn laatste weken van groep 8. Na de zomer wacht de middelbare school. Dat roept een vraag op: hoe moet dat verder, voor Johannes én voor de school, als meneer Johannes er niet meer is?

www.jeugdjournaal.nl

Nieuwe regels netcapaciteit

Vanaf 1 juli 2026 is de verdeling van schaarse netcapaciteit veranderd. De automatische reservering voor kleinverbruikers, zoals scholen en kinderopvang, vervalt. Er komt één wachtrij voor klein- én grootverbruikers, waarbinnen het ACM-prioriteringskader bepaalt wie voorrang krijgt. Scholen (PO en VO) vallen onder de categorie 'basisbehoeften' en krijgen daarmee voorrang boven veel andere partijen. Kinderopvang valt hier niet onder. Voorrang is niet automatisch: scholen moeten dit actief aanvragen.

Vanaf 1 oktober 2026 kunnen gemeenten en onderwijsinstellingen al vooruitlopend op toekomstige bouwprojecten capaciteit en prioriteit aanvragen. Per 1 januari 2027 geldt de nieuwe werkwijze volledig.

www.ruimte-ok.nl

“Ga sturen als een strateeg”

Telg uit een onderwijsfamilie

Humor heeft hij zeker niet, grapt Dieter Möckelmann, als hem via AI gevonden eigenschappen worden voorgelegd, want hij is “half Duits”. Hij is begonnen als leraar geschiedenis. “Honderd jaar geleden”, tijdens zijn opleiding voor geschiedenisleraar, was er maar één computer die op het internet was aangesloten. Dat fascineerde hem mateloos. Zijn interesse voor informatie en digitaal werkgereedschap was aangewakkerd.

Dat hij die fascinatie gebruikt in het onderwijs kan niet verbazen. Zowel aan vaders- als moederskant werken veel familieleden in die branche. Zijn oudste dochter zit op de Pabo.

Vanaf het begin van zijn carrière heeft Möckelmann zich geprofileerd als ICT-aanjager en promotor van ‘digitale fitheid’. In 1999 was hij betrokken bij Kennisnet, een stichting in oprichting van het ministerie van OCW. Totdat hij in 2010 zijn eigen bedrijf (Dieter.nl) begon, werkte hij daar als sectormanager primair onderwijs.

Sindsdien duikt zijn naam op bij allerlei digitale initiatieven in binnen- en buitenland. Hij ontwikkelde het Nationaal Digitaal Innovatieprogramma (DIP) voor PO, VO en MBO en schreef met twee collega’s het in 2025 verschenen boek ‘De AI basisgids voor leraren – Minder werkdruk, meer werkgeluk, betere lessen’.

Door: **Janny Groen**

ICT-aanjager en promotor van 'digitale fitheid', Dieter Möckelmann, vindt dat de onderwijssector te weinig doordrongen is van de noodzaak zo snel mogelijk digitaal te gaan reorganiseren.

"Ik ben geen trendwatcher, sterker nog: ik ben geschiedenisleraar. Ik kijk eerder achteruit dan vooruit." Dieter Möckelmann zegt dit alsof hij zich moet verontschuldigen voor zijn waarschuwing voor een nakende crisis in het onderwijs. Bij schoolbesturen mist hij te vaak het gevoel van urgentie om het leerproces in digitale zin te gaan reorganiseren. AI en andere digitale middelen moeten op alle niveaus in het onderwijs worden ingezet, is zijn boodschap. "Niet morgen, maar vandaag."

Möckelmann: "Het onderwijs staat onder grote druk. Kijk naar het VO waar het lerarentekort heel groot is. Kijk naar het tekort aan leraren in het basisonderwijs, waar een schooldirecteur op maandagochtend met angst en beven naar de telefoon kijkt als die om half zeven gaat. De directeur vreest dat er weer leerkrachten ziek zijn. Dat leerlingen die leerplichtig zijn naar huis moeten worden gestuurd. Dat vind ik heel erg. Want het is niet nodig. Maar verandering vraagt leiderschap op de weg naar een digitale reorganisatie van het leerproces. Dat vraagt flexibilisering. Er is nu te weinig mentale ruimte om die uitdaging aan te gaan."

Hij beseft heus wel dat zo'n proces in gang zetten ontzettend lastig is. "Maar we staan op een kantelpunt, waarbij heel wat leuke kansen voor het oprapen liggen om met kleine stapjes het net wat anders te doen."

AI meldde mij dat u in dat proces de leraar centraal stelt. Klopt dat?

"Hier heb ik maar één reactie op: wij willen dat de leerling goed opgeleid wordt. In metaforische zin willen we dat de leerling zijn B-rijbewijs haalt. Wat verwacht je van de instructeur? Dat hij op zijn minst een B-rijbewijs heeft. Dus op het moment dat we de leerling digitaal geletterd willen afleveren, wat verwacht je dan van een leraar? Het gaat niet om het kind alleen en ook niet alleen om de leraar."

Hij laat even een pauze vallen en citeert dan de Zuid-Afrikaanse leider en anti-apartheidsstrijder Nelson Mandela. Möckelmann: "Mandela had hier een mooie oneliner voor. 'It takes a village to raise a child'. Met andere woorden: een leerling in het onderwijs heeft leraren nodig die een cirkel moeten vormen rond de leerling om die zo goed mogelijk voor te bereiden op datgene wat hem of haar na school te wachten staat."

Wat is hierbij de positieve rol van AI?

"De inzet van AI kan de werkdruk verlagen en werkgeluk verhogen. Daarvoor is genoeg technologie in huis, ook op Nederlandse bodem. Leraren kunnen AI gebruiken om lessen en toetsen voor te bereiden en kunnen zo veel tijdwinst boeken. Een goede digitale gereedschapskist kan helpen met het geven van directe en formatieve feedback, waardoor leerlingen gerichter kunnen leren. AI herkent patronen in data en kan zo leerachterstanden vroegtijdig opsporen. De inzet van een digitale leerassistent in het primaire proces is op het cognitieve vlak geen enkel probleem. Het onderwijsleerproces kan gewoon doorgaan, daar heb je geen fysieke aanwezige leraar voor nodig."

Daarmee wil Möckelmann geenszins zeggen dat de fysieke leerkracht overbodig wordt. Want, benadrukt hij, het gaat in het onderwijs niet alleen om het weten, het opsommen van feiten. Heel belangrijk is het leren samenwerken. Om als schoolteam samen te ontdekken hoe de nieuwe technologie efficiënt kan worden ingezet en om samen nieuwe werkvormen en digitale tools uit te proberen. In de woorden van Möckelmann: "om samen te pielen".

Daar zou toch elk schoolbestuur voor moeten gaan? Hoe verklaart u dat het urgentiebesef ontbreekt?

Möckelmann: "Ik bezoek nogal wat scholen. Zo'n honderd per jaar in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Bij al die scholen staat digitale geletterdheid bij de kerndoelen.

Dat voornemen is kennelijk al genoeg. Dan hoef je niet harder te gaan rennen. Professionalisering voor leraren is zelfs opgenomen in de CAO. Er is geld voor vrijgemaakt dat veelal niet wordt gebruikt, maar teruggestort wordt in de algemene reserves, want de leraren hebben geen tijd om te professionaliseren. Ze hebben het te druk. De inzet van digitale gereedschappen leidt tot werkdrukverlaging en werkgelukverhoging, maar de leraren hebben geen tijd om te pielen. Ik noem dat de pielparadox."

"Stel je voor dat een chirurg die in de jaren 70 is opgeleid maar blijft volhouden dat hij het te druk heeft om zich bij te scholen. Anesthesie is voor hem een rubberen hamer en whiskey. En een herniaoperatie is gewoon veel morfine geven en een groot mes hanteren, omdat hij het ooit zo heeft geleerd. Verder heeft hij natuurlijk ook recht op zijn vrije weken. Dat kan je je bij chirurgen toch niet voorstellen? Hoe kan een leraar die in de jaren 70 is opgeleid nog steeds onderwijs geven zoals hij het destijds heeft geleerd? Ik zet het nu wel heel scherp neer, maar ik probeer aan te geven dat de professionaliseringstijd in het onderwijs nihil is en dat is verontrustend."

Slob- en Bruins-moment

Möckelmann denkt dat de onderwijssector niet zomaar zal worden wakker geschud, maar een onconventionele interventie nodig heeft om daadwerkelijk te veranderen. "Een Slob en Bruins-moment. Op 15 maart 2020 om half zes 's avonds gaf Arie Slob samen met Bruno Bruins een persconferentie en toen zei hij: 'Vanaf morgen voor de komende drie weken gaat het onderwijs dicht met uitzondering voor kinderen met ouders in bijzondere beroepen.'"

"Binnen drie dagen ging de sector over op online onderwijs. Geen pilot, geen proefballonnetje, geen test met leraren die het niet zien zitten. Al die leraren gingen binnen drie dagen online. Waarom? Omdat Arie Slob zei: 'We hebben een crisis, beste mensen.'"

Het kan als het moet, dus blijft Möckelmann schooldirecteuren aanspreken op hun verantwoordelijkheid. “Tegen hen zeg ik: ga sturen als een strateeg. Je bent kapitein op een schip. Die ijsberg, die zie je toch? Ga sturen om die te omzeilen.”

U bent ook tegen een mobieltjesverbod?

“De mobiele telefoon verbieden is geen sturen. Zo’n verbod is verschrikkelijk slecht. Ik begrijp het wel, maar snap het toch niet. Ik zie het probleem van de schermtijd heus wel, maar dat is niet exclusief voor kinderen. Dat is ook voor volwassenen. Moet je maar eens op een terras gaan zitten in de zomer en het telefoongebruik observeren.”

“Kinderen moeten leren van anderen. Nogmaals, Mandela: ‘it takes a village to raise a child’. Als de mensen in ‘the village’ allemaal op hun mobiele telefoon zitten, wat verwacht je dan van de kinderen? Tegen de leerlingen zeggen we: thuis of in de kluis.”

Toch lijken steeds meer scholen de regels aan te scherpen en te streven naar complete smartphonevrije schooldagen, ook tijdens pauzes en tussenuren.

“Onverstandig. Ik ken honderden leraren die met gebruik van de mobiele telefoon prachtige lessen hebben gemaakt. Op een gegeven moment zeggen ze: ‘Jongens jullie mobieltje even in de tas, ik ga nu lesgeven’, en vervolgens vragen ze weer die telefoons erbij te pakken om een QR-code te scannen, want ze gaan metingen doen. Een mobieltjesverbod doet geen recht aan waar het onderwijs voor staat. We moeten de leerlingen juist handvatten geven om goed om te gaan met digitaal werkgereedschap. Dan ga je niet verbieden, dan zeg je: ja, mits.”

De’ Tree Octopus’, AI gegenereerd

Vindt u dat we te veel gefocust zijn op de negatieve aspecten van AI, deepfakes, een afname van vertrouwen, schending van privacy?

“Ook daar moeten we het over hebben. Bronnenonderzoek, het duiden van informatie, mediawijsheid, dat is belangrijk. Begin deze eeuw heb ik leraren hele lessen zien geven over de Tree Octopus. Die bestaat niet. De lessen waren bedoeld om te kijken hoever we gaan om ergens in te geloven. Wat is waar, wat is niet waar, welke bronnen raadpleeg je? Dat is juist het mooie van het vak, dat je leert kritisch te kijken. De schaduwzijden moeten niet worden gebruikt als excuus-Truus om dan maar niets te doen. Zo van: als je geen auto rijdt, kan je ook geen auto-ongeluk krijgen. Als je weet dat in de toekomst steeds meer mensen gaan autorijden, wat doe je kinderen dan aan?”

Klimaatcrisis

“Ik hoor ook wel argumenten tegen AI in de context van de klimaatcrisis. Over het watergebruik, energieverslindende datacenters. Dan moet je ook direct stoppen met Netflix, want een aflevering Netflix kijken verbrandt meer energie dan een paar blokjes plaatsen in AI. We streamen ons de rambam, we kopen in bij Temu, Ali en Amazon en vervolgens gaan we maar niet met ChatGPT werken, omdat we bang zijn dat we een datacentrum oververhitten. Doe dan je laptop dicht en je smartphone weg. Ga terug naar het verleden, ga lekker met je oude gulden betalen.”

Maar een dergelijke houding is voor een leerkracht funest, vindt Möckelmann. “Een leraar kan niet zeggen dat hij nog wel even met gulden betaald; dat hij geen richting wil geven aan de toekomst, want ‘ik kan het niet, ik beheers het niet, het is niet veilig.’”

Speelt het ook een rol dat jongeren slimmer omgaan met nieuwe techniek? Dat de leerkracht met de gulden blijft betalen, omdat hij onzeker is?

“Er zijn mensen van 90 die de mooiste dingen online doen. Er zijn tieners die Snapchat gebruiken en niet verder komen dan dat. Dat is allemaal al onderzocht. Het heeft niets met leeftijd te maken. Het heeft te maken met je werkhouding, je ergens in willen verdiepen. Dus, leraren, wees niet de rem op toekomstige ontwikkelingen. Ga samen op zoek naar hoe het wel moet.”

Maatschappelijk Vastgoeddag

3 december 2026
Spant, Bussum

Meld je nu aan en ben verzekerd van een plek!